

Jenna Valkama

**RIKOSPELON JA INSTITUTIONAALISEN
LUOTTAMUKSEN TILA 2010-LUVUN
SUOMESSA**

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Kandidaatintutkielma

Toukokuu 2022

TIIVISTELMÄ

Jenna Valkama: Rikospelon ja institutionaalisen luottamuksen tila 2010-luvun Suomessa
Kandidaatintutkielma
Tampereen yliopisto
Yhteiskuntatutkimuksen tutkinto-ohjelma
Toukokuu 2022

Tämän tutkielman tarkoituksena oli selvittää suomalaisten kokeman rikospelon ja institutionaalisen luottamuksen tilaa 2010-luvun Suomessa hyödyntäen erilaisia selittäviä tekijöitä sekä tarkastellen vuosikymmenellä tapahtunutta muutosta. Rikospelko on nähty aiempien tutkimusten mukaan olevan yhteydessä yhä turvallisempaan maailmaan, jolloin pelot liittyvät usein vakaviin rikoksiin lievien rikosten sijasta. Luottamuksen avulla rikosentorjuntapolitiikka pyrkii vähentämään suomalaisten rikospelkoa.

Tutkielmassa oli kolme tutkimuskysymystä: 1) Millaisena rikospelko näyttäytyy 2010-luvun Suomessa? 2) Millaisena institutionaalinen luottamus näyttäytyy 2010-luvun Suomessa? ja 3) Millainen institutionaalisen luottamuksen ja rikospelon yhteys on 2010-luvun Suomessa? Tutkimusaineistona hyödynnettiin vuosien 2010 ja 2016 Poliisibarometreja. Laajat barometrit mahdollistivat erityisesti muutoksen tarkastelun. Tutkimusmenetelmänä käytettiin erilaisia kvantitatiivisia menetelmiä eli ristiintaulukointia, elaborointia sekä Spearmanin korrelaatiokerrointa.

Teoriataustana hyödynnettiin Frank Furedin pelon kulttuurin teoriaa, joka on läheisessä yhteydessä Ulrich Beckin ajatukseen riskiyhteiskunnasta. Furedin mukaan nykyiset kehittyneet yhteiskunnat ovat sellaisia, joissa ihmiset elävät yhä turvallisemmin mutta samalla pelkäävät enemmän kuin koskaan. Suomalainen rikosentorjuntapolitiikka heijastelee pelon kulttuurin teoriaa. Yksilöiden pelko nousee teorian mukaan taloudellisesta turvattomuudesta, median lietsomista mielikuvista sekä turvallisuusalan mainonnasta.

Tutkimuksen tulokset esitettiin neljässä osassa. Sekä institutionaalinen luottamus että rikospelko ovat heikentyneet tutkielman mukaan Suomessa 2010-luvun aikana. Tarkastellessa rikospelkoa sen selittäviksi tekijöiksi nousivat yleisesti naissukupuoli sekä korkea ikä. Lisäksi vuoden 2010 aineistosta esille nousee matala tulotaso, ja vuoden 2016 aineistosta matala koulutustaso selittäviksi tekijöiksi. Luottamuksen tarkastelussa selittäviksi tekijöiksi määrittyivät naissukupuoli, nuori ikä sekä matala tai keskitason koulutus. Rikospelon ja luottamuksen väliltä ei kuitenkaan tulosten mukaan löydy yhteyttä toisiinsa. Vaikka tutkielman tulosten mukaan rikospelko on vähentynyt, ei se kumoa Frank Furedin pelon kulttuurin teorian ajatusta. Pelko näkyy turvan ostamisena eräänlaisena bisneksenä yksityisten henkilöiden ympärille.

Avainsanat: rikospelko, institutionaalinen luottamus, pelon kulttuurin teoria, riskiyhteiskunta, kvantitatiivinen tutkimusmenetelmä

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

Sisällys

1 Johdanto	1
2 Käsitteet ja teoria.....	2
2.1 Rikospelko.....	2
2.2 Institutionaalinen luottamus	4
2.3 Pelon kulttuuri ja riskiyhteiskunta.....	6
3 Tutkimusmenetelmät ja aineisto.....	8
3.1 Tutkimuskysymykset ja hypoteesit	8
3.2 Tutkimusaineisto ja eettisyys	10
3.3 Tutkimusmenetelmät.....	10
3.4 Muuttujat	11
3.4.1 Selitettävät muuttujat.....	11
3.4.2 Selittävät muuttujat	13
4 Analyysi	15
4.1 Rikospelon ja luottamuksen muutos Suomessa 2010-luvulla	15
4.2 Rikospelko 2010-luvun Suomessa	16
4.3 Luottamus 2010-luvun Suomessa	19
4.4 Luottamuksen ja rikospelon suhde	22
5 Johtopäätökset	22
5.1 Tulosten suhde aiempiin tutkimuksiin ja teoriaan.....	23
5.2 Tutkimuksen haasteet ja jatkotutkimuksen tarve	26
Lähteet	27
Liitteet	30

TAULUKKO- JA KUVIOLUETTELO

Taulukot

<i>Taulukko 1. Selittävät tekijät ja koettu rikospelko (%)</i>	17
<i>Taulukko 2. Rikospelko (2010) ikäryhmän mukaan elaboroituna sukupuolella (% , N=998) ...</i>	18
<i>Taulukko 3. Rikospelko (2016) ikäryhmän mukaan elaboroituna sukupuolella (% , N=964) ...</i>	19
<i>Taulukko 4. Selittävät tekijät ja koettu luottamus (%)</i>	20

Kuviot

<i>Kuvio 1. Vastaajan ikäryhmä (%)</i>	13
<i>Kuvio 2. Vastaajan koulutustaso (%)</i>	14
<i>Kuvio 3. Vastaajan tulotaso vuositulojen mukaan (%)</i>	15

1 Johdanto

Rikosaiheiset ohjelmat ja lehtikirjoitukset houkuttelevat yhä enemmän ihmisiä pariinsa. Rikoksista halutaan tietää kaikki: miten, missä, kuka, miksi, ketä. Kiinnostusta eivät herätä vain itse rikostapahtumat, vaan myös rikosten uhrin sekä niiden tekijät. ”Vaara vaanii joka nurkan takana” -ajatus ohjaa median toimintaa rikosuutisoinnin ja dokumenttien parissa. Media luo kuvan, jossa kuka vain voi olla seuraava uhri (Koskela 2009, 29–30). Kriminologiassa yksi keskeisimmistä tutkimusalueista on rikollisuuteen kohdistuvat reaktiot, ja erityisesti rikospelko (Kivivuori, Aaltonen, Näsi, Suonpää & Danielsson 2018, 19), jonka tutkiminen on tärkeää ihmisten hyvinvoinnin, tuomioiden sekä rikollisuuden määrän kannalta (Kivivuori 2002, 310). Rikoksille herkistyminen on huomioitu myös kriminologisissa aikalaisteorioissa, kuten Frank Furedin pelon kulttuurin teoriassa (Furedi 2019).

Yhteiskuntatieteellisessä tarkastelussa luottamusta tarkastellaan vertikaalisesta ulottuvuudesta, jolloin tarkastelussa on yksilöiden ja instituutioiden välinen luottamus, eikä horisontaalisesta ulottuvuudesta, jossa keskitytään yksilöiden väliseen luottamukseen (Lappi-Seppälä & Tala & Litmala & Jaakkola 1999, 2). Luottamusta voidaan pitää pelon vastakohtana, ja vahvalla institutionaalisella luottamuksella pyritäänkin suomalaisessa rikosentorjuntapolitiikassa vähentämään ihmisten rikospelkoa (Koskela 2009, 46). Turvallisuustoimijoiden toiminnan ennakoitavuus luo perustan ihmisten luottamukselle, ja luottamuksesta hyötyy niin yksilö kuin koko yhteiskunta (Haarla 2021, 23; Korpiola & Poutanen 2021, 151). Suomessa, kuten muualla Euroopassa, on jo vuosien ajan ollut vahva institutionaalinen luottamus (Korpiola & Poutanen 2021, 151). Yksilöt pyrkivät lisäämään omaa turvallisuuttaan luottamuksen lisäksi myös hankkimalla erilaista turvallisuusteknologiaa ympärilleen (Niemi 2005, 229).

Aiemmat tutkimukset suomalaisten rikospelosta ja institutionaalisesta luottamuksesta ovat keskittyneet lähinnä poikittaistarkasteluun. Niiden mukaan sekä rikospelon että luottamuksen selittäviksi tekijöiksi nousevat sukupuoli, ikä, koulutustaso ja sosioekonominen asema. Rikospelon kohdalla korostuu lisäksi kiinnostus rikosuutisoinnista, kun taas luottamuksen kohdalla etnisellä taustalla ja asuinalueen turvallisuustasolla on merkitystä. Molempien kohdalla myös median merkitys korostuu. (Malin 2019, 37; Vuorensyrjä 2016, 172–174.) Lisäksi luottamuksen ja rikospelon yhteyttä toisiinsa ei ole aiemmin tarkasteltu laajemmin. Tutkielmani vastaa näihin aukkoihin pitkittäistarkastelun ja ilmiöiden yhteistarkastelun avulla.

Hyödynnän tutkielmassani Poliisibarometrejä vuosilta 2010 ja 2016. Kahden aineiston hyödyntäminen mahdollistaa pitkittäistarkastelun koko 2010-luvun Suomesta. Tutkielmassani tarkastelen rikospelkoon ja luottamukseen vaikuttavia sosiodemografisia tekijöitä sekä näiden ilmiöiden yhteyttä toisiinsa 2010-luvun Suomessa. Rikospelkoa tarkastelen suomalaisten huolen kautta ja luottamukseen olen sisällyttänyt poliisin, hätäkeskuksen, yksityiset vartiointiliikkeet sekä oikeuslaitoksen ja tuomioistuimen. Selittäviksi tekijöiksi olen valinnut sukupuolen, iän, koulutustason sekä tulotason aiempien tutkimuksien pohjalta. Kvantitatiivisina menetelminä hyödynnän ristiintaulukointia, ja näiden tulosten elaborointia, sekä Spearmanin korrelaatiokerrointa.

Tutkielmani koostuu johdannon lisäksi neljästä pääluvusta ja niitä tarkentavista alaluvuista. Seuraavassa luvussa esittelen käyttämäni käsitteet, rikospelko ja institutionaalinen luottamus, sekä Frank Furedin pelon kulttuurin teorian ja sen taustalla vaikuttavan Ulrich Beckin riskiyhteiskunnan ajatuksen. Kolmannessa luvussa keskityn hyödyntämiini tutkimusmenetelmiin ja aineistoihin. Analyysini tulokset käsittelen luvussa neljä. Viimeisessä luvussa esittelen johtopäätöksiäni suhteessa aiempiin tutkimuksiin ja pelon kulttuurin teoriaan sekä pohdin jatkotutkimusten mahdollisuutta.

2 Käsitteet ja teoria

Tässä luvussa esittelen tutkielmani kannalta tärkeät termit, rikospelko ja institutionaalinen luottamus. Tämän jälkeen avaan Frank Furedin pelon kulttuurin teorian, jota hyödynnän tutkielmassani. Esittelen myös hieman tämän teorian taustalla vaikuttavaa Ulrich Beckin riskiyhteiskunnan ajatusta.

2.1 Rikospelko

Rikospelolla viitataan emotionaaliseen kokemukseen rikoksista (Malin 2019, 2; Niemi 2005, 219), mikä voi ilmentyä lievimmillään yleisenä huolestuneisuutena rikosten mahdollisuudesta tai pahimmillaan jatkuvana valmiutena rikoksia vastaan ja jopa paniikkireaktioina (Niemi 2005, 219). Subjektiivisena kokemuksena siltä löytyy historiallinen, kulttuurinen ja moraalinen

ulottuvuus (Furedi 2019, 23), ja yleensä pelko on lyhytaikaista ja tilannekohtaista (Niemi 2005, 219). Yhteiskunnan normeilla ja odotuksilla on vaikutusta rikospelkoon, mutta vaikutus voi olla myös käänteinen, jolloin rikospelko muokkaa yhteiskuntaa uudelleen (Furedi 2019, 23).

Vaikka pelko on yksilöllinen kokemus, ei sitä tule vähätellä. On tärkeää ymmärtää rikospelko ilmiönä, jolla on monia seurauksia ihmisten hyvinvoinnille. Kokemus pelosta voi olla voimakas, vaikka todisteita uhriksi joutumisen uhasta ei olisikaan. Smolejin ja Kivivuoren (2006, 212) tutkimuksen mukaan nuoret naiset kokevat voimakkaammin rikospelkoa, vaikka yleisimmin uhreiksi joutuvat nuoret miehet. Pelon seurauksena yksilö joutuu henkisesti kovan rasituksen alaiseksi. Hän saattaa alkaa rajoittaa sosiaalista elämäänsä ja välttää tiettyjä alueita tai kellonaikoja liikkeessaan ulkona, eli pelko voi johtaa välttämistoimiin. Vuonna 2003 tehdyn haastattelututkimuksen (Niemi 2005, 220) mukaan 36 % suomalaisista oli vähintään jonkin verran huolissaan väkivallan uhriksi joutumisesta liikkeessaan iltaisin ulkona. Välttämistoimet voivat johtaa siihen, että ihminen syrjäytyy täysin tai syntyy alueita, joilta puuttuu kokonaan sosiaalinen kontrolli (Smolej & Kivivuori 2006, 214). Sosiaalinen kontrolli eli epävirallinen kontrolli, jota harjoittavat muun muassa perhe ja ystävät, on aivan yhtä tärkeä turvallisuuden edistäjä kuin poliisin ja muiden turvallisuusalan toimijoiden edustama virallinen kontrolli. Travis Hirsch (1969) esitteli teoksessaan *Causes of Delinquency* sosiaalisen kontrollin teorian, jonka mukaan rikollisuutta syntyy yksilön siteiden ollessa yhteisöön heikot tai rikkiäiset. Siten sosiaalinen kontrolli ehkäisee rikollisuuden syntyä.

Pelkoa on kuitenkin vaikea mitata, sillä rikollisuuden määrän kasvu ei välttämättä lisää pelkoa. Yhteyttä todelliseen rikoskokemukseen ei tarvita, vaan pelko voi syntyä myös ympäristön ja median vaikutuksesta. Länsimaita leimaa tunteiden välttely, eikä pelkoa ole Suomessa tutkittu ennen 1990-lukua (Koskela 2009, 70). Aiemmassa suomalaisessa tutkimuksessa rikospelon riskitekijöiksi on määritelty kiinnostus rikosuutisoinnista, toimeentulon haasteet, naissukupuoli, nuori ikä ja korkea koulutus (Malin 2019, 37). Samansuuntaisesti Frank Furedi (2019, 14) pitää ikää, sukupuolta, sosiaalista luokkaa ja koulutusta tärkeimpinä tekijöinä siinä, miten ihmiset suhtautuvat uhkiin. Vaikka yleisesti rikospelon voimakkuus on väestötasolla vähentynyt 2000-luvulla, on se yksilötasolla edelleen yhteydessä taloudellisiin huoliin ja median seuraamiseen (Kivivuori, Aaltonen, Näsi, Suonpää & Danielsson 2018, 288).

Niemi (2005, 232–233) on määritellyt viisi erilaista pelkoa lisäävää tekijää. Ensimmäisen niistä, kaupungistumiskehitys, liittyy asuin ympäristön turvattomuuteen, ja Niemen mukaan erityisesti sosiaalisesti eristäytynyt osa väestöstä on vaikeuksissa hahmottaa rikollisuuden

todellista kuvaa. Tämä on näkynyt etenkin vuonna 2019 puhjennun koronapandemian aikakaudella, mutta jo aiemmin osa väestöstä siirtyi eristäytyneempään elämänmuotoon esimerkiksi moninaistuneiden työtehtävien ansiosta. Toinen tekijä korostaa, että taloudellinen lama ja sen luoma työttömyys sekä epävarmuus tulevaisuudesta lisäävät myös muiden riskien, kuten rikollisuuden pelkoa. Kolmas tekijä esittää, että yhteiskunnan monikulttuuristuminen ja etninen pluralisoituminen näkyy erityisesti ikääntyneiden parissa. Tämä on myös omiaan ruokkimaan rasismia, ja siihen liittyvää rikollisuutta. Neljännen tekijän mukaan turvallisuuden kohentamiseen tarkoitetut toimet voivat paradoksaalisesti lisätä rikollisuuden pelkoa, sillä yhä turvallisempi yhteiskunta nostaa esille uusia huolia. (Em. 232–233.)

Viimeinen tekijä kattaa median rikosuutisoinnin ja -viihteen, jotka vaikuttavat yksilöiden mielikuviin ja havaintoihin vääristäen pelon syitä (Niemi 2005, 233). Koranderin (1994) tutkimuksen mukaan suurin osa ihmisistä pitää tärkeimpänä rikoksia käsittelevänä lähteenä sanomalehteä. Edelleen tutkimukset ovat todenneet, että rikosuutisoinnin sekä -sarjojen seuraaminen lisää niin rikoksen tekemisen todennäköisyyttä, että pelkoa niiden tapahtumisesta (Malin 2019, 40; Smolej & Kivivuori 2006, 211–212). Suomessa rikosuutisoinnin voimakas lisääntyminen 1980-luvulta 2000-luvun alkuun lisäsi rikospelon voimakkuutta (Kivivuori ym. 2018, 288). Mitä enemmän rikoksista lukee tai näkee, sitä enemmän yksilö alkaa elää pelon sanelemassa arjessa. Pelottava arki lisää ihmisen luontaista tarvetta ennakoitavuuteen ja turvallisuuteen, jota käsittelem seuraavassa alaluvussa institutionaalisen luottamuksen kautta.

2.2 Institutionaalinen luottamus

Rikospelko on vain yksi näkökulma turvallisuuteen (Niemi 2005, 219), ja voidaan sanoa, että turvallisuutta arvostetaan yhä enemmän (Furedi 2019, 207). Mediassa mainostetaan uusista turvallisuusvälineistä ja kameroista, mitkä osaltaan kertovat niiden tarpeellisuudesta. Ihmiset kokevat, että tarvitsevat turvallisuutta lisääviä asioita ja henkilöitä ympärilleen, ja Niemen (2005, 229) mukaan ihmiset varautuvat ennakolta rikoksiin muun muassa ylläpitämällä fyysistä kuntoaan ja hankkimalla koiran.

Luottamus luo turvallisuutta tavallisen ihmisen elämään. Se on tärkeässä asemassa yhteiskunnassa, sillä siitä hyötyy sekä yksilö että yhteiskunta niin taloudellisesti, sosiaalisesti kuin poliittisestikin (Haarla 2021, 23; Korpiola & Poutanen 2021, 151). Poliisin tehokkuus vaikuttaa yksilöiden rikospelkoon (Haarla 2021, 25), sillä tehoton poliisitoiminta johtaa

luottamuksen vähenemiseen ja turvattomuuden eli pelkojen kasvuun. Vuorensyrjän (2016, 172–174) mukaan yksilöiden luottamukseen vaikuttaa ikä, sukupuoli, koulutustaso, etninen tausta ja sosioekonominen asema, mutta myös asuinalueen yleinen turvallisuustaso. Lisäksi medialla on hänen mukaansa vaikutusta siihen, millainen yksilöiden luottamustaso on. Skandaalit poliisin tai muun turvallisuusinstituution epäonnistumisesta toiminnasta ovat omiaan heikentämään yksilöiden luottamusta. Yle (Kirsi 2022) uutisoi tapauksesta, jossa vanki löytyi kuolleena Vantaan vankilasta ja sellitovereita epäiltiin taposta. Koska vankiloiden henkirikokset ovat erittäin harvinaisia Suomessa, nosti uutinen esille huolen turvallisuudesta. Lisäksi MTV (Lepistö 2022) uutisoi rikosten käsittelyajoista ja niiden ongelmallisesta venymisestä kohtuuttoman pitkiksi, mikä ruokkii epäluottamusta poliisin toimintaa kohtaan. Institutionaalinen luottamus perustuukin Korpiolan ja Poutasen (2021, 151) mukaan turvallisuustoimijoiden toiminnan ennustettavuuteen.

Poliisi ei ole kuitenkaan ainoa turvallisuusinstituutio Suomessa, vaan myös yksityiset turvallisuusalan toimijat ehkäisevät rikollisuutta. Kerttulan (2010, 38) mukaan vartijat työskentelevät siellä, missä poliisi ei pystyisi täyttämään tehtäviä. Näitä ovat muun muassa metron ja kauppakeskusten turvallisuus ja sen valvominen. Lisäksi ongelmaksi muodostuu poliisin resurssit ja niiden leikkaaminen, minkä vuoksi vartijat joutuvat paikkaamaan näitä poliisilta ”vapautuvia” tehtäviä (em. 40). Yhteistyö poliisin ja yksityisten turvallisuusalan toimijoiden välillä on tärkeää, sillä eri tehtäväalueita hoitamalla, nämä luovat Suomesta yhä turvallisempaa yhteiskuntaa.

Institutionaalinen luottamus on vuosien ajan ollut vahvaa Euroopassa (Korpiola & Poutanen 2021, 151), ja myös Suomessa vallitsee korkea luottamus etenkin poliisiin ja vartijoihin (Saarikkomäki 2018, 80; Haarla 2021, 68). On kuitenkin tutkittu, että etenkin nuoret luottavat enemmän poliisiin kuin järjestyksenvalvojen ja vartijoiden toimintaan. Luottamus perustuu sekä poliisiin että turvallisuusalan kohdalla siihen, miten kansalaiset kokevat toimijoiden heitä kohtelevan (Saarikkomäki 2018, 81–82.) Valitettavan usein vartijat ja järjestyksenvalvojat ottavat nuoret silmätikuikseen ja epäilevät heitä varttuneempaa väestöä useammin rikoksista, mikä selittänee nuorten luottamuksen tasoa. Luottamusta voidaan käyttää myös väärin, mistä äärimmäisenä esimerkkinä toimii Yhdysvallat. Siellä poliisi on keskittänyt toimintansa tietyille alueille, joita yhdistää tummaihoisuus, köyhyys ja työttömyys. Alueiden rikostaso on korkeampi, mutta sitä selittänee osaksi se, että myös poliisi on aina paikalla ja pienikin rikos saattaa johtaa vankeuteen. Tällaisilla alueilla ihmiset eivät luota toisiinsa eivätkä etenkään poliisiin, edes oikean hädän keskellä. (Goffman 2015, 195–197.)

Poliisin ja vartiointiliikkeiden lisäksi Suomessa turvallisuutta ovat takaamassa oikeuslaitos ja tuomioistuimet sekä hätäkeskus. Tuomioistuimet koostuvat yleisistä tuomioistuimista sekä hallinto- ja erityistuomioistuimista (Tuomioistuinlaitos 2021). Niiden ydintehtäväksi voidaan määritellä tiivistetysti oikeusturvan antaminen jokaiselle, ja yksilöiden luottamus perustuukin siihen, täyttääkö oikeuslaitos ja tuomioistuin tehtävänsä (Löthman 2020, 8–9). Toisaalta yksilöiden odotukset vaihtelevat ja joskus niitä on vaikea täyttää. Oikeudenkäynnin pitkä kesto, korkeat kustannukset sekä epämieluisa lopputulos voivat lisätä negatiivista suhtautumista ja heikentää siten myös luottamusta (Alvesalo & Ervasti 2006, 165). Sekä tuomioistuimet ja oikeuslaitos että hätäkeskus toimivat tiiviisti yhdessä poliisin ja vartiointiliikkeiden kanssa.

Sisäministeriön (2022) mukaan Suomessa on kuusi hätäkeskusta ja se kuvaa hätäkeskuksen tehtäviä laajoiksi. Hätäkeskus vastaanottaa pelastus-, poliisi- sekä sosiaali- ja terveydenhuoltoon kuuluvia hätäilmoituksia sekä välittää ne eteenpäin viranomaisille ja yhteistyökumppaneille. Lisäksi hätäkeskus neuvoo ja opastaa yksilöitä, sekä toimii avun ja turvan auttamisen ketjun ensimmäisenä viranomaislenkkinä. Hätäkeskuslaitoksen (2022) mukaan vuonna 2021 hätäkeskus vastaanotti 7600 hätäilmoitusta vuorokaudessa ja näistä 53 prosenttia välitettiin tehtäväksi viranomaisille. Tämä kertoo siitä, että hätäkeskus on suomalaisille ensimmäinen instituutio, johon otetaan yhteyttä vaaran ja hädän keskellä.

Suomessa rikosentorjuntapolitiikassa pyritään luottamuksen avulla vähentämään turvattomuuden ja rikospelon voimakkuutta. Tämä näkyy erilaisina sääntöinä, kieltoina ja lakeina. (Koskela 2009, 46.) Rikospelkoa on alettu pitää itsenäisenä ongelmana, minkä vuoksi poliisi joutuu käyttämään aikaa rikospelon käsittelemiseen jopa enemmän kuin rikollisen toiminnan havaitsemiseen ja ehkäisyyn. On jopa väitetty, että rikospelosta olisi tullut suurempi ongelma kuin itse rikollisuudesta. (Furedi 2019, 23.) Tämä saattaa olla tilanne myös Suomessa.

2.3 Pelon kulttuuri ja riskiyhteiskunta

Teoriataustanani hyödynnän englantilaisen sosiologin Frank Furedin vuonna 2006 kehittämää pelon kulttuurin teoriaa. Furedi kuvaa nykyisiä kehittyneitä yhteiskuntia sellaisiksi, joissa ihmiset elävät yhä turvallisemmin mutta samaan aikaan he pelkäävät enemmän kuin koskaan. Ajatusta pelon kulttuurista voidaan verrata saksalaisen sosiologin Ulrich Beckin riskiyhteiskuntaan, jonka käsitteen hän loi kylmän sodan jälkeisessä uudenaikaisessa maailmassa (Korpiola & Poutanen 2021, 14). Beckin mukaan ihminen luo tietoisesti ja tiedostamattaan

ympärilleen riskejä, joiden hallitseminen on kuitenkin hankalaa. Riskit ovat riskiyhteiskunnassa ulkoisia ja etäisiä, mutta pelon kulttuurissa riskit ovat kiinni jokapäiväisessä arjessa ja ovat siten ”lähiriskejä”. (Beck 2006, 332; Koskela 2009, 29.) Riskiyhteiskunnassa riskit ovat mahdollisten uhkien kuvitelmia, rakennelmia tai ajatuksia, ja niiltä löytyy sosiaalinen ja kulttuurinen ulottuvuus (Korpiola & Poutanen 2021, 18). Esimerkkinä riskiyhteiskunnan toiminnasta voidaan esittää terrorismin avulla. Samaan aikaan, kun Yhdysvallat pyrkivät suojelemaan kansalaisiaan terrorismilta, se päätyi rajoittamaan yksilöiden oikeuksia ja vapauksia (Beck 2006, 330).

Modernit yhteiskunnat ovat muuttuneet riskiyhteiskunniksi, sillä ne ovat yhä keskittyneempiä ehkäisemään ja hallitsemaan riskejä, joita ne ovat itse itsellään luoneet nopean muutosvauhdin seurauksena (Beck 2006, 332; Korpiola & Poutanen 2021, 13; Furedi 2019, 24). Tämä näkyy joukkohysteriana ja pelkopolitiikkana, mitä media edelleen lietsoo ja pahentaa. Riskien seurauksia on lähes mahdoton määritellä ennakkoon ja osa riskeistä muodostaa uhan jopa koko ihmiskunnalle, kuten globaali terrorismi (Furedi 2019, 24). Vaikka riskit ovat jatkuvasti läsnä, nousevat ne tavallisten yksilöiden tietoisuuteen usein vain median kautta. Yksilölle ei olekaan mielekästä elää jatkuvien uhkien ja riskien maailmassa, vaan luottamus arkeen on tärkeää, jotta yksilöiden yleinen toimintakyky säilyy. (Korpiola & Poutanen 2021, 16–27.) Sven Ove Hanssonin (2004, 11) mukaan riskiin liittyy jotain tuntematonta, mistä seuraa epävarmuutta.

Suomalainen rikosentorjuntapolitiikka heijastelee Frank Furedin pelon kulttuurin teoriaa (Koskela 2009, 46). Vaikka rikosten määrä ei ole merkittävästi lisääntynyt, on pelko voimistunut. Furedin teorian mukaan pelko on tunnereaktio, joka saa ihmisen luonnostaan ennakoimaan ja välttämään itselleen tai lähimmäisilleen mahdollisia uhkia. Pelon taustalla on sosiaalinen erottelu eli ihmisten jakaminen meihin ja muihin (em. 29). Yksilö samaistuu *meihin*, jotka ovat lainkuuliaisia ja vaarattomia henkilöitä. *Muut* ovat taas yksilön ulkopuolisia henkilöitä, jotka ovat vaarallisia ja pelkoa aiheuttavia. Me ja muut -jaottelu kattaa yksilöiden lisäksi alleen myös alueita. Koska pelko lisää suvaitsemattomuutta ja ennakkoluuloja, lopulta kuka vain ja mikä vain paikka voi olla vaarallinen (em. 31). Syntyy rasismin kaltainen asetelma, jossa kaikki ihmiset eivät ole yhtä turvallisia tai vaarattomia.

Tutkimusten mukaan matalanmahdollisuuden riskit, kuten lapsen kidnappaus, huolestuttavat yksilöitä enemmän kuin todennäköisemmät uhat, kuten liikenneonnettomuus (Furedi 2019, 21). Pelon kulttuurin teorian mukaan yksilöiden pelko nousee taloudellisesta turvattomuudesta, median lietsomista mielikuvista sekä turvallisuusalan mainonnasta. Yhteiskunnan taloudellinen

perusta, ja erityisesti globalisaatio, aiheuttaa sosiaalista epävarmuutta. (Kivivuori ym. 2018, 285–286.) Pelon kulttuurin lähtökohtana voidaan Suomessa pitää 1990-lukua, jolloin maahan iski lama ja naapurimaa Neuvostoliitto hajosi. Näiden seurauksena epävarmuus työmarkkinoiden heikkenemisen ja huono-osaisuuden syntymisen myötä kasvoi. Vaikka itseasiassa rikollisuuden määrä laski laman aikana, rikospelko voimistui. Pelkoa lisäävän median vaikutus näkyy esimerkiksi siten, että terrori-iskujen uutisoinnin myötä rikosuhka tuli lähemmäs tavallisen ihmisen arkea. (Furedi 2019, 21; Koskela 2009, 65–70.) Vuonna 2019 alkaneen koronaviruspandemian tai vuonna 2022 puhjennun Ukrainan sodan aiheuttamasta epävarmuudesta ei ole vielä juurikaan tutkimusaineistoa, mutta uskoisin niiden lisänneen epävarmuutta ja siten myös pelkoa rikollisuudesta.

Furedin (2019, 71) mukaan nykyään liioittelu leimaa yksilöiden tapaa pelätä. Suhteellisen normaalit riskit muuttuvat suuriksi katastrofeiksi, ja näin vääristyy pelonaiheiden syyt. Tietoisuus vaaroista saa yksilöt varovaisiksi ja pelkäämään jopa mitättömiä uhkia. Furedi korostaa, että nuoret sosiaalistetaan pelkäämään ja elämään epävarmuuden keskellä, minkä vuoksi pelon kulttuuri voimistuu ja pahenee entisestään (em. 33–72). Epävarmuus tulee siten leimaamaan myös tulevia sukupolvia, eikä kyseessä ole vain ohimenevä vaihe.

3 Tutkimusmenetelmät ja aineisto

Tässä luvussa esittelen tutkimuskysymykseni, hypoteesini ja käyttämäni tutkimusaineiston. Lisäksi esittelen ja perustelen käyttämäni kvantitatiivisten tutkimusmenetelmien valinnan. Luvun lopussa avaan käyttämiäni selitettäviä ja selittäviä muuttujia.

3.1 Tutkimuskysymykset ja hypoteesit

Tutkielmassani pyrin toistamaan aiempien tutkimusten löydöksiä selittävästä tekijöistä rikospelon ja luottamuksen taustalla. Lisäksi tavoitteenani on tuoda uutta tietoa rikospelon ja institutionaalisen luottamuksen yhteydestä toisiinsa. Käytän tutkielmassani pitkittäisaineistoa, kun aiemmat tutkimukset ovat perustuneet poikittaisaineistoihin. Tarkastelen tutkielmassani sekä rikospelon ja luottamuksen tasoa että niiden muutosta Suomessa 2010-luvun aikana.

Tämän lisäksi pyrin selvittämään luottamuksen ja rikospelon yhteisvaikutusta. Siten tutkimuskysymykseni jakautuu useampaan osaan. Näistä kaksi ensimmäistä ovat seuraavat:

1. *Millaisena rikospelko näyttäytyy 2010-luvun Suomessa?*

2. *Millaisena institutionaalinen luottamus näyttäytyy 2010-luvun Suomessa?*

Tarkastelen rikospelkoa selittävien muuttujien, sukupuoli, ikä, koulutustaso ja toimeentulotaso, kautta, sillä aikaisemmat tutkimukset ovat löytäneet näiden väliltä yhteyttä (Malin 2019, 37; Furedi 2019, 14). Myös luottamukseen vaikuttaviksi tekijöiksi on määritelty Vuorensyrjän (2016, 172–174) tutkimuksen mukaan muun muassa ikä, sukupuoli, koulutustaso ja toimeentulotaso, minkä vuoksi voin hyödyntää sekä luottamuksen että rikospelon kohdalla samoja selittäviä muuttujia. Hypoteesini mukaan, ja aiempaan tutkimukseen pohjaten, naiset, nuoret, korkeasti koulutetut ja korkean toimeentulotason omaavat kokevat voimakkainta rikospelkoa. Oletan lisäksi, että vahvinta institutionaalista luottamusta kokevat naiset, ikääntyneet, korkeasti koulutetut ja korkean tulotason yksilöt. Vertailen molempien kysymysten kohdalla vuoden 2010 ja 2016 aineistoja keskenään, milloin saan kokonaiskuvan Suomesta 2010-luvulla rikospelon ja luottamuksen suhteen sekä sen, onko näiden tasossa tapahtunut muutosta. Apukysymyksenä toimii *miten rikospelko ja institutionaalinen luottamus ovat muuttuneet Suomessa 2010-luvun aikana?* Tarkastelen siten sekä ilmiöitä ja niihin liittyviä selittäviä tekijöitä, että ilmiöissä itsessään tapahtunutta muutosta.

Viimeisessä tutkimuskysymyksessäni tarkastelen rikospelon ja luottamuksen yhteyttä:

3. *Millainen institutionaalisen luottamuksen ja rikospelon yhteys on 2010-luvun Suomessa?*

Oletan, että vahva luottamus vähentää rikospelon kokemusta, sillä se on myös suomalaisen rikoksantorjuntapolitiikan perusta (Koskela 2009, 46). Uskon, että luottamuksen ja rikospelon välillä vallitsee vahva yhteys. Luottamusta voidaan pitää pelon vastakohtana, jolloin sen lisääntymisen tulisi oletukseni mukaisesti näkyä vähentyneenä rikospelkona, ja toisinpäin. Tarkastelen tämän kysymyksen kohdalla vain vuoden 2016 aineistoa, sillä muutos ei ole merkittävä kysymykseni kannalta.

3.2 Tutkimusaineisto ja eettisyys

Käytän tutkielmassani kahta Poliisibarometriä vuosilta 2010 ja 2016 (FSD2708 & FSD3205), jotka löytyvät Yhteiskuntatieteellisestä tietoarkistosta, Ailasta. Aloittaessani vuoden 2018 tai 2020 aineistoja ei ollut vielä arkistoitu avoimeen käyttöön. Sisäministeriö rahoittaa kyseisiä kyselytutkimuksia kartoittaakseen suomalaisten 15–79-vuotiaiden käsityksiä poliisin toiminnasta ja yleisestä turvallisuuden tilasta. Poliisibarometrejä on kerätty poikkileikkausaineistoina noin kahden vuoden välein vuodesta 1999 lähtien. Kyselyt ovat suoritettu kasvokkain haastattelemalla ja niissä on käytetty strukturoitua kyselylomaketta. (Poliisiammattikorkeakoulu 2022.)

Molemmissa hyödyntämissäni barometreissä käsitellään erilaisten ilmiöiden aiheuttamaa huolta vastaajissa, mikä vastaa tutkimaani rikospelon ilmiötä. Olen valinnut kaksi aineistoa, sillä niiden kautta pystyn kartoittamaan mahdollista muutosta. Lisäksi aineistot vastaavat kysymyksiltään toisiaan, minkä vuoksi analyysi onnistuu helposti näiden välillä. Molemmat aineistot ovat hyvin laajoja, vuonna 2010 havaintoja 1027 ja vuonna 2016 havaintoja 1007.

Kolmena keskeisenä tutkimuseettisenä periaatteena voidaan pitää tutkittavien itsemääräämisoikeuden kunnioittamista, tutkittavien vahingoittamisen välttämistä sekä tutkittavien yksityisyyttä ja tietosuojaa (Kivivuori, Aaltonen, Näsi, Suonpää & Danielsson 2018, 34). Käyttämäni aineistot ovat opiskelijoille avoimesti ja ilmaiseksi tarjolla Ailassa. Barometrin osalta tutkimuseetikasta vastaa sen kerääjä Sisäministeriö, ja kaikki vastaajiin yhdistettävät tunnisteet ovat poistettu ennen minulle luovuttamista. Itse vastaan aineiston oikeaoppisesta käsittelystä sekä säilyttämisestä. Analysoin aineistoa kvantitatiivisin menetelmin eikä kiinnostus kohdistu tällöin yksilöiden vaan ryhmien välisiin eroihin. Aineisto on ollut vain omassa käytössäni tässä tutkielmassa ja tuhoan aineiston tutkielmani valmistuttua.

3.3 Tutkimusmenetelmät

Kvantitatiivista aineistoa hyödyntäen pyrin saamaan yleistettävää tietoa rikospelon ja luottamuksen tilasta Suomessa 2010-luvulla. Tarkastelen ristiintaulukoinnin avulla kahta ensimmäistä tutkimuskysymystäni eli rikospelon ja luottamuksen yhteyttä selittäviin tekijöihin. Se on yleisin tapa tarkastella kahden muuttujan yhteisvaihtelua ja sitä voidaan käyttää kaikilla

luokitelluilla muuttujilla. Ristiintaulukointi ei kuitenkaan kerro muuttujien riippuvuudesta. (Nummenmaa, Holopainen & Pulkkinen 2019, 43.) Ristiintaulukoinnin yhteydessä suoritetaan khiin neliö -testi eli χ^2 - riippumattomuustesti.

Ristiintaulukon avulla löydettyä kausaalisuhdetta voidaan tarkentaa elaboroinnilla, jolloin mukaan analyysiin otetaan muita vaikuttavia tekijöitä. On kuitenkin kiinnitettävä huomiota siihen, ettei tarkasteltavien havaintoyksikköjen määrä laske liian pieneksi. Tämä estää pätevien yleistysten tekemisen. Lisäksi on huomioitava se, että ristiintaulukointi sopii erityisesti kahden tai enintään kolmen yksittäisen muuttujan yhteyksien tarkasteluun. (Mattila 2021.)

Lisäksi Spearmanin järjestyskorrelaatiokerroimen avulla selvitän rikospelon ja luottamuksen välistä yhteyttä eli tutkimuskysymystä kolme. Korrelaatiokerrointa voidaan hyödyntää kahden jatkuvan muuttujan välisen lineaarisen yhteyden tarkastelussa. Olen päätenyt Spearmanin järjestyskorrelaatiokerroimeen, sillä muuttujat ovat järjestysasteikollisia ja ne eivät ole normaalisti jakautuneita. Toisin kuin Pearsonin korrelaatiokerroimen kohdalla, ei Spearmanin järjestyskorrelaatiokerroin vaadi muuttujien normaalijakautuneisuutta. Kerroin on väliltä 1 ja -1, ja mitä lähempänä tulos on ääripäitä, sitä voimakkaampi yhteys muuttujien välillä on. (Nummenmaa, Holopainen & Pulkkinen 2019, 221–222.)

3.4 Muuttujat

Tässä alaluvussa esittelen käyttämäni muuttujat ja niiden muodostamisen aineistoista. Aloitan esittelemällä selitettävät muuttujat eli rikospelon ja luottamuksen summamuuttujat. Tämän jälkeen käyn läpi valitsemani selittävät muuttujat eli sukupuoli, ikä, koulutustaso ja tulotaso.

3.4.1 Selitettävät muuttujat

Käytän tutkielmassani kahdenlaisia summamuuttujia tutkimusmenetelmästä riippuen kuvaamaan sekä rikospelkoa että luottamusta. Muodostan molempien kohdalla sekä jatkuvan että luokitellun summamuuttujan hyödyntääkseni niitä eri tutkimusmenetelmissä. Korrelaatiokerroimen kohdalla muuttujien tulisi olla aidosti jatkuvia, minkä vuoksi hyödynnän tässä jatkuvaa summamuuttujaa sekä rikospelosta että luottamuksesta (ks. liite 1–2).

Ristiintaulukoinnin aikana riittää, että muuttajat ovat luokitteluasteikollisia. Koska tarkastelen ristiintaulukoinnin avulla muutosta, muodostan sekä vuoden 2010 että 2016 aineistoista omat luokitteluasteikolliset muuttajat. Luokiteltujen rikospelko-summamuuttajien jakaumat näkyvät liitteissä 3 ja 4, ja luokiteltujen luottamus-summamuuttajien jakaumat liitteissä 5 ja 6.

Rikospelko-summamuuttaja on muodostettu molemmissa Poliisibarometreissä samoin toistuvasta kysymyksestä: *Missä määrin seuraavat asiat ja ilmiöt huolestuttavat Teitä? (1) Pahoinpitelyt, (2) seksuaalinen ahdistelu ja väkivalta, (3) asuntomurrot, (4) autovarkaudet, (5) ilkivalta ja vandalismi, (6) huumeiden käyttö ja myynti, (7) alaikäisten juopottelu, (8) nuorison kerääntyminen keskustoihin ja julkisiin paikkoihin, (9) ampuma-aseella tehty rikos, (10) rattijuoppous, (11) juopuneet julkisilla paikoilla ja (12) tietoturvaluottamus Internetissä.* Vastausvaihtoehdot ovat *erittäin paljon, melko paljon, melko vähän, ei lainkaan* sekä *EOS*.

Koska vastausvaihtoehdot ovat samanlaiset mutta toisinpäin Poliisibarometreissä, koodaan ne vastaamaan toisiaan, jolloin myös analyysi onnistuu. Uudelleenluokittelen luokitteluasteikollisen rikospelko-summamuuttaja kolmiluokkaiseksi, missä vastausvaihtoehdot ovat *erittäin paljon, melko paljon* sekä *melko vähän tai ei lainkaan*. Tämän suoritan siksi, että vaihtoehtoon *ei lainkaan* on vastattu huomattavasti harvemmin kuin muihin vaihtoehtoihin. Rikospelko-summamuuttajan Cronbachin alpha on vuoden 2010 aineistossa 0,878 ja vuoden 2016 aineistossa 0,896. Niistä on siten mielekästä muodostaa summamuuttaja, sillä reabiliteetti on korkea (Pallant 2001).

Vaikka suoranaisesti huoli ja pelko eivät vastaa toinen toistaan, koen niiden olevan tarpeeksi lähellä toisiaan. Sana pelko viittaa enemmän henkilökohtaiseen uhriksi joutumisen pelkoon, kun taas huoli viittaa yleiseen pelkoon rikoksista (Malin 2019, 21). Koska pelon kulttuurin teoria ei vaadi henkilökohtaista kokemusta rikospelon voimakkuuteen (Furedi 2019, 5), on perusteltua hyödyntää myös huoli sanaa kysymyksessä. Lisäksi Niemi (2005, 219) on kuvannut rikospelkoa laajaksi asteikoksi erilaista huolestuneisuutta, sillä pelko voi näyttäytyä hyvin eri tavoin aina yleisestä rikosten mahdollisuuden huolesta jatkuvaan valmiustilaan ja paniikkireaktioihin.

Luottamuksen summamuuttaja koostuu seuraavista muuttajista: *Missä määrin luotatte seuraavien viranomaisten tai tahojen toimintaan: (1) Poliisi, (3) hätäkeskusten toiminta, (4) yksityiset vartiointiliikkeet ja (8) oikeuslaitos/tuomioistuimet.* Alkuperäisessä kysymyksessä vastausvaihtoehdot ovat *erittäin paljon, melko paljon, melko vähän, erittäin vähän* sekä *EOS*. Myös tässä Poliisibarometrit eroavat siten, että vastausvaihtoehdot ovat toisinpäin, joten

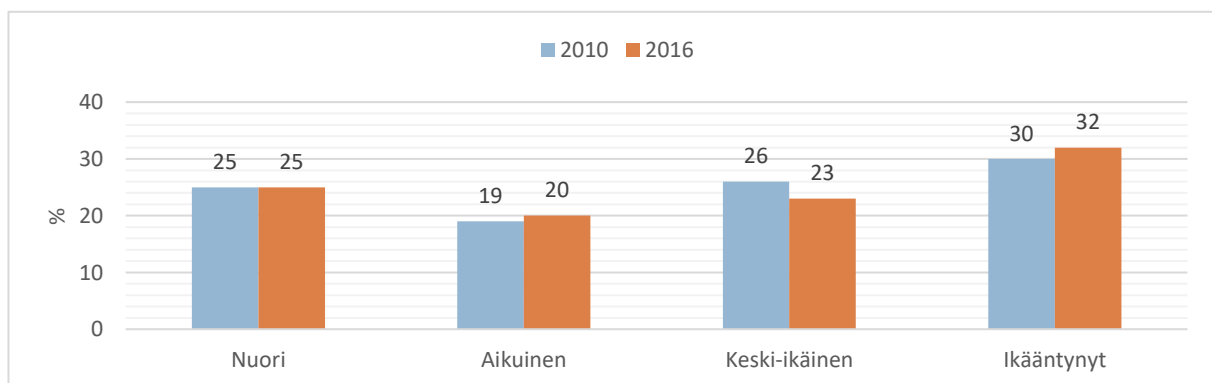
koodaan ne vastaamaan toisiaan. Kuten rikospelko-summamuuttujan kohdalla, myös luottamus-summamuuttujasta poistan vaihtoehdon *EOS* ja ristiintaulukoinnin tapauksessa luokittelen uudelleen luokitteluasteikollisen muuttujan vaihtoehdoiksi *erittäin paljon, melko paljon* sekä *melko vähän tai ei lainkaan* samoilla perusteilla. Summamuuttujan reabiliteettia tarkastellessa vuoden 2010 aineistosta Cronbachin alphaksi saadaan 0,616 ja vuoden 2016 alpha on 0,636. Reabiliteetti on siten molemmissa riittävän korkea (>0,6), ja summamuuttujia voidaan hyödyntää (Pallant 2001).

3.4.2 Selittävät muuttujat

Käytän tutkielmassani selittävinä muuttujina sosiodemografisia tekijöitä, joista valitsin analyysiini vastaajan sukupuolen, iän, koulutustason ja toimeentulotason. Sukupuolta on kysytty molemmissa aineistoissa binäärisesti (1) *nainen* ja (2) *mies*. Sukupuolijakaumat ovat molemmissa aineistoissa siten, että naisia on 53 prosenttia ja miehiä 47 prosenttia vastaajista. Vuoden 2010 aineistossa vastauksia on yhteensä 1027 ja vuoden 2016 niitä on 1007.

Vastaajan ikää tarkastelen ikäryhmän avulla, sillä Poliisibarometri 2010 tarkastelee sitä pelkän ikä-muuttujan avulla. Muodostan ikäluokiksi seuraavat: (1) *nuori* eli 15–29-vuotiaat, (2) *aikuinen* eli 30–44-vuotiaat, (3) *keski-ikäinen* eli 45–60-vuotiaat sekä (4) *ikääntynyt* eli 61–79-vuotiaat. Tarkempi jakauma esiteltä kuviossa 1. Vastauksia on vuoden 2010 aineistossa 1027 ja vuoden 2016 aineistossa 1007.

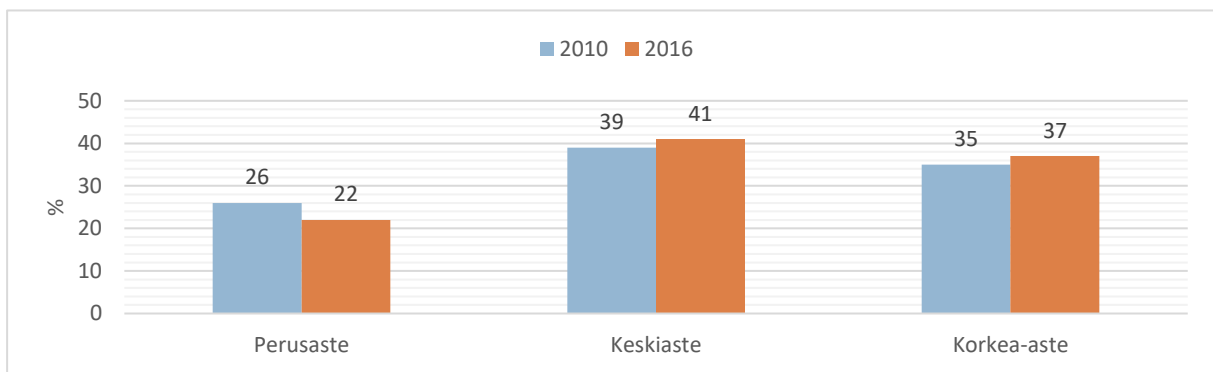
Kuvio 1. Vastaajan ikäryhmä (%)

Koulutusta kysyttiin molemmissa barometreissä: *Mikä on koulutuksenne?* (1) *Perus-/keski-/kansa-/kansalaiskoulu*, (2) *ammatti-/tekninen-/kauppakoulu*, (3) *ylioppilas/lukio*, (4)

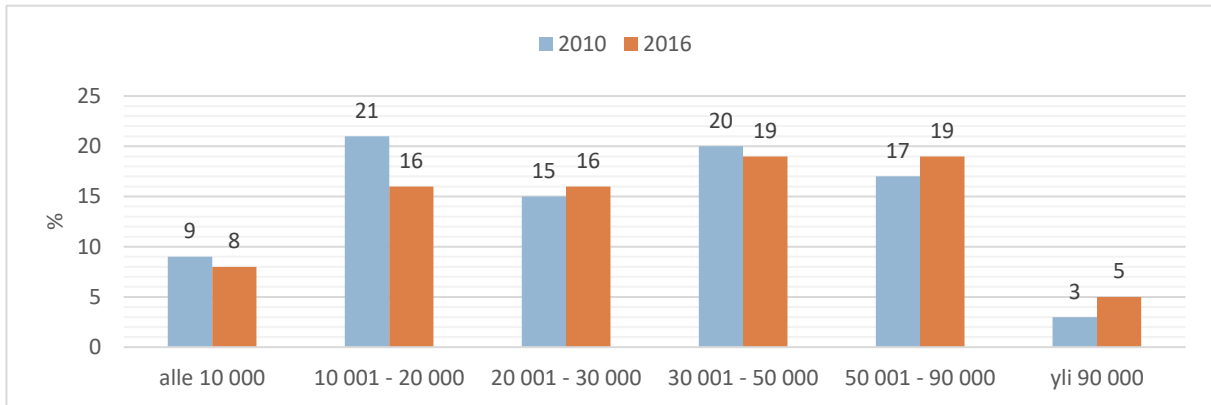
opistotaso, (5) ammattikorkeakoulu, (6) yliopisto sekä (7) ei halua vastata. Uudelleenluokittelen muuttujan seuraavasti. Ensimmäinen luokka on (1) perusaste, mikä vastaa alkuperäistä luokkaa 1. Luokkaan (2) keskiaste yhdistän alkuperäiset luokat 2 ja 3. Koska opistotaso vastaa suurimmaksi osaksi nykyistä ammattikorkeakoulun tutkintoa, yhdistän luokkaan (3) korkea-aste alkuperäiset luokat 4–6. Vaihtoehtoa ei halua vastata en ota huomioon analyysissäni. Vastauksia kertyy vuoden 2010 aineistosta 1024 ja vuoden 2016 aineistosta 1001. Kuviossa 2 näkyvät tarkemmat jakaumat.

Kuvio 2. Vastaajan koulutustaso (%)

Toimeentulotasoa on tarkasteltu vuoden 2016 barometrissä tuloluokan kautta sekä perhetasolla että yksilötasolla, mutta vuoden 2010 barometrissä kysymys on koskenut vain perhetasoa. Siksi olen päätenyt tähän muuttujaan. Toimeentulotasoa on kysytty: *Mihin näistä tuloluokista perheenne kuuluu, kun kaikkien perheenjäsenten tulot vuodessa lasketaan yhteen veroja vähentämättä?* Vastausvaihtoehtoja on yhteensä 16, jotka uudelleenluokittelen seuraavasti: *alle (1) 10 000 euroa/vuosi, (2) 10 001–20 000 euroa/vuosi, (3) 20 001–30 000 euroa/vuosi, (4) 30 001–50 000 euroa/vuosi, (5) 50 001–90 000 euroa/vuosi sekä (6) yli 90 000 euroa/vuosi.* Vaihtoehtoa EOS/ei halua vastata en ota huomioon analyysissäni. Jakaumat on esitelty kuviossa 3, ja vastauksia kertyy vuoden 2010 aineistosta 869 ja vuoden 2016 aineistosta 831.

Kuvio 3. Vastaajan tulotaso vuositulojen mukaan (%)

4 Analyysi

Tässä luvussa käyn läpi analyysini tulokset. Käsittelyn olen jakanut neljään osaan. Ensimmäisessä alaluvussa käsittelen sekä rikospelossa että luottamuksessa tapahtunutta muutosta vuosien 2010 ja 2016 aikana. Kahdessa seuraavassa alaluvussa käsittelen rikospelkoa ja luottamusta itsenäisinä ilmiöinä selittävien tekijöiden mukaan ristiintaulukoinnin avulla. Neljännessä alaluvussa keskityn tarkastelemaan rikospelon ja luottamuksen välistä yhteyttä Spearmanin järjestyskorrelaatiokerrointa hyödyntäen.

4.1 Rikospelon ja luottamuksen muutos Suomessa 2010-luvulla

Apukysymyksenäni olen määritellyt seuraavan: *miten rikospelko ja institutionaalinen luottamus ovat muuttuneet Suomessa 2010-luvun aikana?* Sekä rikospelossa että luottamuksessa turvallisuusinstituutioihin on tapahtunut tarkasteltujakson 2010–2016 aikana muutosta. Rikospelon kohdalla muutos on ollut positiivinen, sillä sen voimakkuus on vähentynyt huomattavasti (liite 3–4). Vuonna 2010 rikospelkoa on kokenut erittäin paljon 27 prosenttia vastaajista, kun vastaavasti vuonna 2016 luku on 18 prosenttia. Melko vähän tai ei lainkaan rikospelkoa on kokenut vuonna 2010 15 prosenttia vastaajista ja vuonna 2016 näin on vastannut 23 prosenttia.

Luottamuksen kohdalla muutos on ollut negatiivinen, sillä se on heikentynyt vuosien aikana (Liite 5–6). 30 prosenttia vastaajista on kokenut erittäin voimakasta luottamusta vuonna 2010,

kun vastaavasti vuonna 2016 luku on ollut enää 21 prosenttia. Melko vähän luottamusta on kokenut vain 7 prosenttia vastaajista vuonna 2010, kun vuonna 2016 se on jo 11 prosenttia. Sekä rikospelko että luottamus ovat heikentyneet vuosien varrella.

4.2 Rikospelko 2010-luvun Suomessa

Rikospelon kokeminen selittävien tekijöiden mukaan näkyy taulukossa 1. Vuoden 2010 aineistossa sukupuolen ja rikospelon välinen χ^2 -riippumattomuustesti ($\chi^2(2)=21,286$; $p=0,000$) viittaa muuttujien väliseen erittäin merkitsevään riippuvuuteen. Sukupuolella on siten vaikutusta rikospelon kokemiseen. Naiset kokevat voimakkaampaa rikospelkoa kuin miehet. Miehistä 19 prosenttia ja naisista 11 prosenttia kokee melko vähän tai ei lainkaan rikospelkoa.

Ikää tarkasteltaessa selviää, että iäkkäämmät ihmiset pelkäävät nuorempia enemmän rikosten mahdollisuutta vuoden 2010 aineistossa. Ikääntyneistä 39 prosenttia ja nuorista 14 prosenttia kokee erittäin voimakasta rikospelkoa. Sama näkyy myös tarkasteltaessa sitä, kun vastaaja on valinnut vaihtoehdon *melko vähän tai ei lainkaan*, sillä 22 prosenttia nuorista ja 9 prosenttia ikääntyneistä on tätä mieltä. Koska riippumattomuustesti ($\chi^2(6)=56,642$; $p=0,000$) on erittäin merkitsevä tilastollisesti, voidaan sanoa, että ikä selittää rikospelkoa. Ihminen pelkää sitä enemmän, mitä vanhempi hän on. Ristiintaulukoinnin elaboraatio sukupuolella (taulukko 2) vahvistaa edellisiä tuloksia, jolloin sukupuoli ei muuta yhteyttä. Vanhemmat, sukupuolesta riippumatta, pelkäävät nuorempia enemmän.

Koulutustaso ei riippumattomuustestin ($\chi^2(4)=6,359$; $p=0,174$) mukaan ole tilastollisesti merkitsevä ($p>0,05$), eikä siten voida sanoa, että koulutustaso vaikuttaisi rikospelon kokemukseen vuoden 2010 aineistossa. Tulotason taas voidaan nähdä vaikuttavan koettuun rikospelkoon ($\chi^2(10)=21,115$; $p=0,020$). Vähiten rikospelkoa kokevat kaikkein rikkain osuus väestöstä eli yli 90 000 euroa vuodessa tienaat. Mielenkiintoista on se, että rikospelon kokemus on voimakkainta 20 001–30 000 euroa vuodessa tienavilla. Elaborointi osoittaa yhteyden olevan itsenäinen.

Taulukko 1. Selittävät tekijät ja koettu rikospelko (%)

	2010			2016		
	<i>Kokee erittäin paljon</i>	<i>Kokee melko paljon</i>	<i>Kokee melko vähän tai ei lainkaan</i>	<i>Kokee erittäin paljon</i>	<i>Kokee melko paljon</i>	<i>Kokee melko vähän tai ei lainkaan</i>
Sukupuoli						
<i>Nainen</i>	32	57	11	23	57	20
<i>Mies</i>	21	60	19	12	60	28
		<i>n = 998</i>	<i>p = .000</i>		<i>n = 964</i>	<i>p = .000</i>
Ikä						
<i>Nuori</i>	14	64	22	13	58	29
<i>Aikuinen</i>	20	62	18	9	60	31
<i>Keski-ikäinen</i>	30	58	12	20	54	26
<i>Ikääntynyt</i>	39	52	9	26	63	11
		<i>n = 998</i>	<i>p = .000</i>		<i>n = 964</i>	<i>p = .000</i>
Koulutustaso						
<i>Perusaste</i>	32	56	12	23	62	15
<i>Keskiaste</i>	25	59	16	19	58	23
<i>Korkea-aste</i>	24	60	16	14	58	28
		<i>n = 995</i>	<i>p = .174</i>		<i>n = 958</i>	<i>p = .004</i>
Tulotaso						
<i>alle 10 000</i>	23	55	22	18	52	30
<i>10 001–20 000</i>	28	55	17	23	54	23
<i>20 001–30 000</i>	35	54	11	19	61	20
<i>30 001–50 000</i>	22	60	18	17	61	22
<i>50 001–90 000</i>	20	66	14	12	61	27
<i>yli 90 000</i>	13	60	27	12	49	39
		<i>n = 849</i>	<i>p = .020</i>		<i>n = 797</i>	<i>p = .078</i>

Kuten vuoden 2010 aineistossa, sukupuoli selittää rikospelon kokemusta myös vuoden 2016 aineistossa, sillä χ^2 -riippumattomuustesti ($\chi^2(2)=24,109$; $p=0,000$) on tilastollisesti erittäin merkitsevä. Rikospelon kokemus on voimakkaampi naisilla kuin miehillä. Miehistä 28 prosenttia ja naisista 20 prosenttia kokee melko vähän tai ei lainkaan rikospelkoa.

Taulukko 2. Rikospelko (2010) ikäryhmän mukaan elaboroituna sukupuolella (% , N=998)

	<i>Mies</i>				<i>Nainen</i>			
	Nuoret	Aikuiset	Keski-ikäiset	Ikääntyneet	Nuoret	Aikuiset	Keski-ikäiset	Ikääntyneet
<i>Kokee erittäin paljon</i>	11	10	28	30	17	28	31	47
<i>Kokee melko paljon</i>	63	65	56	58	65	59	59	47
<i>Kokee melko vähän tai ei lainkaan</i>	26	25	16	12	18	13	10	6
	<i>n=125</i>	<i>n=87</i>	<i>n=128</i>	<i>n=130</i>	<i>n=129</i>	<i>n=108</i>	<i>n=132</i>	<i>n=159</i>
	$\chi^2(6)=33,604; p=0,000$				$\chi^2(6)=27,997; p=0,000$			

Ikä selittää rikospelkoa myös vuoden 2016 aineistossa, ja kuten edellä, myös tässä rikospelko on voimakkainta ikääntyneillä. Nuorista 29 prosenttia kokee melko vähän tai ei lainkaan rikospelkoa, kun vastaavasti ikääntyneistä vain 11 prosenttia kokee näin. Riippumattomuustesti ($\chi^2(6)=52,292; p=0,000$) vahvistaa muuttujien välisen erittäin merkitsevän tilastollisen riippuvuuden. Kuten vuoden 2010 aineiston kanssa, myös tässä ikäryhmien elaborointi sukupuolella vahvistaa havaintoja entisestään (taulukko 3). Pelko on voimakkainta sekä miehillä että naisilla ikääntyneiden ryhmässä.

Vuoden 2016 aineistosta koulutustason ja rikospelon väliltä löytyy tilastollisesti merkitsevä yhteys ($\chi^2(4)=15,399; p=0,004$), toisin kuin vuoden 2010 aineiston kohdalla. Voimakkainta rikospelko on perusasteen koulutustasolla (23 %), ja rikospelon kokemus heikkenee sitä mukaan, kun koulutustaso kasvaa. Melko vähän tai ei lainkaan rikospelkoa kokee 28 prosenttia korkea-asteen koulutustasoisista. Sukupuolella elaborointi (liite 7) osoittaa merkitsevyyden naisten kohdalla ($p=0,001$), eli yhteys ei ole itsenäinen. Vain naisilla koulutustaso on yhteydessä rikospelon tasoon. Riippumattomuustestin ($\chi^2(10)=16,861; p=0,078$) mukaan tulotason ja rikospelon yhteys ei ole tilastollisesti merkitsevä vuoden 2016 aineistossa. Koska p-arvo on yli 0,05, on virhepäätelmä liian suuri. Tulotaso ei siis selitä rikospelkoa.

Taulukko 3. Rikospelko (2016) ikäryhmän mukaan elaboroituna sukupuolella (% , N=964)

	<i>Mies</i>				<i>Nainen</i>			
	Nuoret	Aikuiset	Keski-ikäiset	Ikääntyneet	Nuoret	Aikuiset	Keski-ikäiset	Ikääntyneet
<i>Kokee erittäin paljon</i>	16	6	12	14	12	12	27	35
<i>Kokee melko paljon</i>	65	56	62	73	66	63	47	55
<i>Kokee melko vähän tai ei lainkaan</i>	19	38	26	13	22	25	26	10
	<i>n=100</i>	<i>n=96</i>	<i>n=109</i>	<i>n=121</i>	<i>n=125</i>	<i>n=101</i>	<i>n=121</i>	<i>n=164</i>
	$\chi^2(6)=25,344; p=0,000$				$\chi^2(6)=40,514; p=0,000$			

Rikospelkoa kokevat vähiten vuoden 2010 aineiston perusteella miehet, nuoret ja yli 90 000 euroa vuodessa tienaat. Vuoden 2016 aineistossa taas rikospelko on heikointa miehillä, nuorilla ja korkea-asteen koulutetuilla. Voidaan siten sanoa, että korkea rikospelko on yhteydessä naissukupuoleen sekä korkeaan ikään, mutta ei matalaan tulotasoon tai matalaan koulutusasteeseen, sillä ne nousevat esille vain toisissa aineistoissa. Lisäksi esille nousee se, että koetun rikospelon voimakkuus on vähentynyt vuosien aikana kaikilla selittävillä tekijöillä tarkasteltuna. Esimerkiksi naisista 32 prosenttia ja miehistä 21 prosenttia koki erittäin voimakasta rikospelkoa vuonna 2010, kun vastaava mittari on vuonna 2016 naisilla 23 prosenttia ja miehillä 12 prosenttia.

4.3 Luottamus 2010-luvun Suomessa

Taulukossa 4 kuvataan ristiintaulukointi selittävien tekijöiden ja koetun luottamuksen mukaan. Vuoden 2010 aineistossa sukupuolta tarkastellessa naiset luottavat miehiä enemmän turvallisuusinstituutioihin. Erittäin paljon luottamusta kokee 31 prosenttia naisista ja 29 prosenttia miehistä. Melko vähän tai ei lainkaan luottamusta kokevia tarkastellessa miehistä 11 prosenttia ja naisista vain 4 prosenttia on vastannut näin. Muuttujien välillä vallitsee

tilastollisesti merkitsevä riippuvuus ($\chi^2(2)=14,313$; $p=0,001$), eli sukupuoli selittää luottamuksen tasoa.

Taulukko 4. Selittävät tekijät ja koettu luottamus (%)

	2010			2016		
	<i>Kokee erittäin paljon</i>	<i>Kokee melko paljon</i>	<i>Kokee melko vähän tai ei lainkaan</i>	<i>Kokee erittäin paljon</i>	<i>Kokee melko paljon</i>	<i>Kokee melko vähän tai ei lainkaan</i>
Sukupuoli						
<i>Nainen</i>	31	65	4	21	70	9
<i>Mies</i>	29	60	11	20	66	14
		<i>n = 989</i>	<i>p = .001</i>		<i>n = 965</i>	<i>p = .049</i>
Ikä						
<i>Nuori</i>	36	58	6	27	65	8
<i>Aikuinen</i>	29	61	10	15	71	14
<i>Keski-ikäinen</i>	26	64	10	15	70	15
<i>Ikääntynyt</i>	30	63	7	23	68	9
		<i>n = 989</i>	<i>p = .029</i>		<i>n = 965</i>	<i>p = .003</i>
Koulutustaso						
<i>Perusaste</i>	31	63	6	29	63	8
<i>Keskiaste</i>	34	58	8	22	68	10
<i>Korkea-aste</i>	25	67	8	14	72	14
		<i>n = 987</i>	<i>p = .050</i>		<i>n = 960</i>	<i>p = .000</i>
Tulotaso						
<i>alle 10 000</i>	30	54	16	24	61	15
<i>10 001–20 000</i>	29	65	6	26	65	9
<i>20 001–30 000</i>	35	61	4	19	70	11
<i>30 001–50 000</i>	24	68	8	16	71	13
<i>50 001–90 000</i>	26	64	10	18	73	9
<i>yli 90 000</i>	20	70	10	18	71	12
		<i>n = 846</i>	<i>p = .069</i>		<i>n = 802</i>	<i>p = .434</i>

Ikä selittää χ^2 -riippumattomuustestin ($\chi^2(6)=14,020$; $p=0,029$) mukaan luottamusta vuoden 2010 aineistossa. Nuoret kokevat voimakkainta luottamusta, sillä heistä 36 prosenttia on valinnut vaihtoehdon *erittäin paljon*. Heikointa luottamus on keski-ikäisillä, joista 26 prosenttia kokee erittäin paljon luottamusta ja melko vähän tai ei lainkaan 10 prosenttia. Nuorista melko vähän tai ei lainkaan luottamusta kokee harva. Sukupuolella elaborointi (liite 8) osoittaa, että yhteys ei ole itsenäinen, sillä p-arvot ovat suurempia kuin 0,05. Miehet saavat p-arvoksi 0,083 ja naiset 0,266.

Vuoden 2010 aineistossa keskiasteen koulutustaso luottaa eniten turvallisuusinstituutioihin, kun taas vähiten sitä kokee korkea-aste. Perusasteella on vähiten niitä, jotka kokevat melko vähän tai ei lainkaan luottamusta. Riippumattomuustestin ($\chi^2(4)=9,495$; $p=0,050$) mukaan koulutustaso selittää melko hyvin luottamusta. Tulotaso ei ennusta vuoden 2010 aineistossa luottamusta riippumattomuustestin ($\chi^2(10)=17,237$; $p=0,069$) mukaan ($p>0,05$).

Vuoden 2016 aineistossa naisista 21 prosenttia ja miehistä 20 prosenttia kokee erittäin paljon luottamusta, missä erot ovat hyvin pienet. Tarkastellessa melko vähän tai ei lainkaan luottamusta kokevia erot kuitenkin kasvavat, sillä naisista 9 prosenttia ja miehistä 14 prosenttia vastaa näin. Riippumattomuustestin ($\chi^2(2)=6,042$; $p=0,049$) mukaan riippuvuus on tilastollisesti merkitsevä, ja siten naiset kokevat miehiä enemmän luottamusta turvallisuusinstituutioihin. Yhteys on siten sama kuin vuoden 2010 aineistosta löydetty.

Riippumattomuustestin ($\chi^2(6)=19,838$; $p=0,003$) mukaan ikäryhmät selittää luottamuksen tasoa vuoden 2016 aineistossa. Nuoret kokevat eniten luottamusta. Melko vähän tai ei lainkaan luottamusta kokee 8 prosenttia nuorista ja 9 prosenttia ikääntyneistä. Ikääntyneillä kuitenkin luottamus on nuoria heikompa. Kaikkein heikoin luottamus on keski-ikäisillä, joista 15 prosenttia kokee erittäin paljon luottamusta.

Toisin kuin vuoden 2010 aineistossa, luottamus on korkeinta vuoden 2016 aineistossa perusasteen koulutustasolla. Heistä 29 prosenttia kokee erittäin paljon luottamusta, kun vastaavasti korkea-asteella vain 14 prosenttia. Heikoin luottamus näkyy korkea-asteella, sillä melko vähän tai ei lainkaan luottamusta kokee heistä 14 prosenttia. Yhteys on riippumattomuustestin ($\chi^2(4)=23,761$; $p=0,000$) mukaan tilastollisesti erittäin merkitsevä, eli koulutustaso selittää luottamusta. Elaborointi sukupuolella (liite 9) vahvistaa edellisiä havaintoja. Luottamus vähenee sekä miehillä että naisilla koulutustason kasvaessa. Tulotaso ei selitä luottamusta vuoden 2016 aineistossa riippumattomuustestin ($\chi^2(10)=10,072$; $p=0,434$) mukaan ($p>0,05$). Tulos on siten sama kuin vuoden 2010 aineiston kohdalla.

Luottamus on korkeinta vuoden 2010 aineistossa naisilla, nuorilla ja keskiasteella. Vuonna 2016 tämä löydös on lähes sama, mutta eniten koulutustasolta tarkasteltuna luottaa perusaste. Heikointa luottamus on sekä vuoden 2010 että 2016 aineistossa miehillä, keski-ikäisillä ja korkea-asteella. Vahva luottamus näyttäisi siten olevan yhteydessä naissukupuoleen, nuoreen ikään sekä matalaan tai keskitason koulutukseen. Luottamus on heikentynyt kaikilla selittävillä tekijöillä tarkasteltuna. Vuonna 2010 naiset kokevat erittäin paljon luottamusta 31 prosenttia ja miehet 29 prosenttia, kun taas vuonna 2016 samaan on vastannut vain 21 prosenttia naisista ja 20 prosenttia miehistä.

4.4 Luottamuksen ja rikospelon suhde

Spearmanin järjestyskorrelaatiokertoimen testi on suoritettu vuoden 2016 aineistosta. Spearmanin järjestyskorrelaatiokerroin olettaa, ettei muuttujien välillä ole riippuvuutta, jos korrelaatiokerroin saa arvokseen 0. Luottamuksen ja rikospelon korrelaatiokerroin on kuitenkin tätä suurempi ($r=0,192$). Vaikka testissä on havaittu tilastollisesti merkitsevä yhteys luottamuksen ja rikospelon väliltä ($p=0,000$), on korrelaatiokerroin kuitenkin hyvin matala. Tämä viittaa hyvin heikkoon korrelaatioon muuttujien välillä, ja voidaankin todeta, että luottamuksella turvallisuusinstituutioihin ei ole merkittävää vaikutusta kokemukseen rikospelosta.

5 Johtopäätökset

Tutkielman tarkoituksena on ollut selvittää rikospelon ja institutionaalisen luottamuksen tilaa ja muutosta 2010-luvun Suomessa. Lisäksi tavoitteena on ollut tarkastella näiden kahden yhteyttä toisiinsa. Tässä alaluvussa käsitelen tuloksia suhteessa aiempiin tutkimuksiin ja Frank Furedin pelon kulttuurin teoriaan. Lisäksi pohdin lopuksi tämän tutkimuksen rajoituksia sekä jatkotutkimuksen mahdollisuuksia ja tavoitteita.

5.1 Tulosten suhde aiempiin tutkimuksiin ja teoriaan

Arjen ja tulevaisuuden turvattomuus sekä pelon läsnäolo leimaavat nykyisiä kehittyneitä yhteiskuntia. Kuitenkin tutkielmani mukaan rikospelko ja institutionaalinen luottamus ovat heikentyneet Suomessa 2010-luvun aikana. Suomalaiset pelkäävät yhä vähemmän, mutta samaan aikaan he kokevat heikompaa luottamusta turvallisuusinstituutioihin. Rikospelon kohdalla sen heikentyminen on yhteydessä aiempien tutkimusten tuloksiin, joissa on todettu pelon vähentyneen jo 2000-luvulla (Kivivuori, Aaltonen, Näsi, Suonpää & Danielsson 2018, 288). Luottamuksen kohdalla muutos on huolestuttava, sillä Suomessa, kuten muualla Euroopassa, on ollut vahva luottamus erityisesti poliisiin ja vartijoihin (Korpiola & Poutanen 2021, 151; Saarikkomäki 2018, 80; Haarla 2021, 68).

Toisaalta suomalainen rikosentorjuntapolitiikka on onnistunut tehtävässään, koska sen pyrkimyksenä on vähentää turvattomuutta ja rikospelkoa (Koskela 2009, 46). Tarkoituksena ei ole kuitenkaan tehdä tätä luottamuksen varjolla, kuten tutkielmani on osoittanut. Koska arjen pelottavuus lisää yksilöiden tarvetta ennakoitavuuteen ja turvallisuuteen, saattaa olla niin, että 2010-luvun suomalainen kokee suurempaa luottamusta muihin tekijöihin kuin juuri turvallisuusinstituutioihin. Ihmiset varautuvat ennakolta uhkiin hankkimalla itselleen turvallisuutta lisääviä palveluja ja uutta turvatekniikkaa (Niemi 2005, 229; Koskela 2009, 299). Turvabisnes on vakiinnuttanut paikkaansa suomalaisessa yhteiskunnassa, ja markkinointi tapahtuu vetoamalla asiantuntijuuteen, luotettavuuteen, huolettomuuteen ja varmuuteen sekä asiakkaan yksilöllisten tarpeiden huomioimiseen. Lisäksi yksilöiden ostohaluja vahvistetaan kertomalla rikollisuudesta ja lisäämällä näin joko tiedostaen tai tiedostamatta yksilöiden rikospelkoa. (Koskela 2009, 305–309.) Institutionaalinen luottamus on tutkielmani mukaan menettänyt voimaansa, ja sen on osaltaan syrjäyttänyt turvabisnes, joka Koskelan (2009, 312) mukaan voi hyvin pelon kulttuurissa.

Aiempien tutkimusten mukaan rikospelon riskitekijöiksi on määritelty kiinnostus rikosuutisoinnista, matala toimeentulotaso, naissukupuoli, nuori ikä, sosiaalinen luokka ja korkea koulutus (Malin 2019, 37; Furedi 2019, 14). Tulokseni eivät kuitenkaan ole samansuuntaisia, sillä rikospelkoa lisää naissukupuoli ja korkea ikä, mutta matala tulotaso näkyy vain vuoden 2010 aineistossa ja matala koulutustaso vuoden 2016. Hypoteesinani olen

esittänyt, että eniten pelkäävät naiset, nuoret, korkeasti koulutetut ja korkean tulotason yksilöt, mutta se ei täyty kuin sukupuolen osalta.

Onkin mielenkiintoista, että aiempien tutkimusten mukaan nuoret pelkäävät eniten mutta omat tulokseni osoittavat, että eniten pelkäävätkin vanhukset. Uskoisin tämän johtuvan siitä, että vanhukset seuraavat tarkasti uutisointia ja saavat siten tietoa uusista rikoksista. Heidän mielessään arki on saattanut siten muuttua yhä vaarallisemmaksi ja väkivaltaisemmaksi. Useat heistä ovat muiden ihmisten huolenpidon varassa, ja riippuvuus toisista saattaa lisätä pelkoa. Ikääntyneet ovatkin alttiimpia kaltoinkohtelulle ja laiminlyönnille sekä erilaisille huijauksille (Rikosuhripäivystys 2022). Monet ikääntyneiden ryhmään kuuluvista ovat vanhempia tai isovanhempia, jolloin pelko nousee siitä, että lapset tai lapsenlapset ovat riskissä joutua rikosten uhriksi. Rikospelko viittaa pelkoon myös läheisten riskeistä. Lisäksi fyysiset vammat parantuvat ikääntyneillä hitaammin, mikä lisää pelkoa rikoksen uhriksi joutumisesta. Rikosuhripäivystyksen (2022) mukaan pankkipetoksissa 70–79-vuotiaat edustavat enemmistöä. Tulee kuitenkin muistaa, että ikääntyneet on laaja ryhmä ja syyt pelon takana voivat olla moninaisia.

Luottamukseen vaikuttaa aiemman tutkimuksen mukaan yksilön ikä, sukupuoli, koulutustaso, etninen tausta, sosioekonominen asema, asuinalueen turvallisuustaso sekä median vaikutus (Vuorensyrjä 2016, 172–174). Tuloksieni mukaan vahva luottamus on yhteydessä naissukupuoleen, nuoreen ikään sekä matalan tai keskitason koulutukseen. Tulotasolla ei tuloksieni mukaan ole vaikutusta luottamuksen tasoon. Tulokset ovat siten hiukan ristiriidassa aiemman kanssa. Hypoteesini mukaan vahvinta luottamusta kokevat naiset, ikääntyneet, korkeasti koulutetut ja korkean tulotason yksilöt, mutta se ei täyty kuin sukupuolen osalta.

Naiset luottavat turvallisuusinstituutioihin enemmän kuin miehet, ja tämä tulos on samansuuntainen kuin aiemmissa tutkimuksissa. Koska naiset myös pelkäävät enemmän, on tämä tulos oletetun kaltainen. Sen sijaan nuori ikä on yllättävä löydös, sillä usein institutionaalinen luottamus on korkeampaa vanhemmilla vastaajilla ja luottamus kasvaa iän myötä. Lisäksi nuoret eivät aiemman tutkimuksen mukaan luota vartijoihin (Saarikkomäki 2018, 82). Selitys tulokseeni saattaa löytyä siitä, että nuoret kokevat usein omat vaikuttamismahdollisuutensa niukoiksi tai jopa mitättömiksi, milloin turvallisuusinstituutiot vaikuttavat turvaa luovilta tekijöiltä. Suomessa nuoret kokevatkin hätänumeron parempana vaihtoehtona kuin itse tappeluun osallistumisen. Lisäksi uskoisin, että oikeudenmukaisuus ja poliisin tai vartijan toiminnan ennakoitavuus lisäävät luottamusta.

On myös yllättävää, että tuloksieni mukaan eniten luottavat matalan tai keskitason koulutuksen yksilöt, koska yleisesti luottamus kasvaa koulutuksen myötä. Ehkä onkin niin, että heikoimmassa asemassa olevat luottavat turvallisuusinstituutioihin eniten, koska heillä ei ole muita mahdollisuuksia. Heillä ei ehkä ole resursseja hankkia turvallisuusteknologiaa tai palveluja ympärilleen. Hädän keskellä ainut vaihtoehto on soittaa hätänumeroon ja luotto tuomioistuimen oikeudenmukaisuuteen on heillä vahvaa. Myös tietämättömyys muista turvallisuutta edistävästä mahdollisuuksista voi olla niukkaa.

Tuloksissani korostuu, että sekä rikospelon että luottamuksen kohdalla heikentyminen näkyy kaikilla selittävillä tekijöillä tarkasteltuna. Siten muutos ei ole ollut suoraan riippuvainen mistään yksittäisestä tekijästä. Tarkastellessani rikospelon ja luottamuksen yhteyttä toisiinsa, hypoteesini olen esittänyt, että näiden välillä vallitsee vahva yhteys. Tuloksieni mukaan yhteyttä ei kuitenkaan löydy, eikä voida todeta hypoteesini mukaisesti, että luottamuksen kasvaessa rikospelko vähenisi. Nämä ovat siten toisistaan riippumattomia asioita, ja taustalla vaikuttaa jokin muu tekijä. Kenties asuinalueen korkea yhteenkuuluvuus tai eriarvoisuuden väheneminen voisivat selittää näitä kumpaakin paremmin. Luottamusta voi vähentää myös yksilöiden kokemat epäkohdat turvallisuusinstituutioiden kanssa, jolloin luotto niiden toimintaan heikkenee.

Frank Furedin pelon kulttuurin teorian pääajatus on, että ihmiset pelkäävät yhä enemmän, vaikka itse rikosten määrä ei ole lisääntynyt. Pelko nousee taloudellisesta turvattomuudesta sekä median levittämästä kauhusta ja turvallisuusalan myyntipuheista. (Kivivuori, Aaltonen, Näsi, Suonpää & Danielsson 2018, 285–286.) Tulokseni eivät kuitenkaan viittaa siihen, että rikospelon määrä olisi lisääntynyt vuosien aikana, päinvastoin. Tästä huolimatta pelko on todellinen ja huolestuttava ilmiö, eikä sitä tule vähätellä. Rikospelon olemassaolo ja siten myös pelon kulttuurin todellisuus näkyy siinä, että ihmiset ovat ottaneet turvan takaamisen omiin käsiinsä. Ostamalla turvatekniikkaa ja -palveluja yksilöt pyrkivät suojautumaan uhkilta ja muuttamaan näin ympäristöään hallittavammaksi kokonaisuudeksi (Koskela 2009, 299).

Koska juuri turvallisuusala on yksi pelkoa lisäävistä tekijöistä, ei rikollisuuden vähenemisestä ole taloudellisesti kannattavaa kertoa turva-alan toimesta (Koskela 2009, 316). Se on bisnestä, joka elää pelon kautta. Mainokset ja tilastot antavat yksilöille kuvan siitä, että heidän on varauduttava riskeihin. Tuloksieni mukaan rikospelko on 2010-luvun Suomessa ongelma, jota tulisi pyrkiä vähentämään. Suurin osa suomalaisista kokee pelkoa, ja siten pelon kulttuuri on

myös Suomessa vaikuttava ilmiö. Kuitenkaan viitteitä siitä, että pelko voimistuisi ja pahenisi entisestään (Furedi 2019, 33–72) ei ole näkyvissä tuloksieni valossa.

5.2 Tutkimuksen haasteet ja jatkotutkimuksen tarve

Tutkielman rajoituksena voidaan nähdä se, että aivan uusinta 2010-luvun Suomea käsittelevää aineistoa ei ollut mahdollista hyödyntää tutkielmaa tehdessä. Siten katsaus koko 2010-luvusta jäi rajalliseksi. Myös laajempi kvantitatiivinen tarkastelu muun muassa regressioanalyysia hyödyntäen toisi laajemmin tuloksia esille. Lisäksi käyttämässäni aineiston kohdalla huomio mediasta on valitettavan kapea ja en siten kyennyt hyödyntämään sitä yhtenä selittävänä muuttujana luottamuksen ja rikospelon takana. Koska medialla on kuitenkin merkittävä vaikutus sekä rikospelon että luottamuksen tasoon, olisi se ehdottomasti tarkastelun arvoinen selittävä tekijä. Jatkotutkimuksissa mukaan tulisi siten ottaa myös median vaikutus.

Tulevaisuudessa olisi kiinnostavaa ja hedelmällistä tarkastella rikospelkoa ja institutionaalista luottamusta tuoreemman aineiston valossa. Näin voitaisiin tarkastella laajemman aineiston avulla mahdollista muutosta. Kiinnostavaa olisi selvittää sitä, onko rikospelko ja luottamus edelleen vähentyneet 2020-luvulla. Myös kvalitatiivinen tutkimus saattaisi tuottaa mielenkiintoisia tuloksia, milloin saataisiin paremmin tietoa yksilöiden asenteista ja peloista. Tällöin voitaisiin tarkastella sekä rikospelkoa että luottamusta uudella tavalla.

Lähteet

- Alvesalo, Anne & Ervasti, Kaijus (2006). Oikeus yhteiskunnassa: näkökulmia oikeussosiologiaan. Helsinki: Edita
- Beck, Ulrich (2006) Living in the World Risk Society. *Economy and Society* 35, 329–345. DOI: 10.1080/03085140600844902
- Furedi, Frank (2019) *How Fear Works? Culture of Fear in the twenty-first century*. London: Bloomsbury Continuum.
- Goffman, Alice (2014) *On the Run. Fugitive Life in an American City*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Haarla, Sanna (2021) *M maailman turvallisim ja luotettavin maa? Suomalaisten luottamus yksityisiin vartiointiliikkeisiin ja poliisiin sekä rikollisuuden pelko 2000-luvun Suomessa*. Pro Gradu -tutkielma, Turun Yliopisto.
- Hansson, Sven Ove (2004) Philosophical perspectives on risk. *Techné: Research in Philosophy and Technology* 8(1), 10–35. DOI: 10.5840/techne2004818
- Hirschi, Travis (1969) *Causes of Delinquency*. Berkeley: University of California Press.
- Hätäkeskuslaitos (2022) Hätäpuheluun vastattiin keskimäärin 4 sekunnissa. <https://112.fi/-/hatapuheluun-vastattiin-keskimaarin-4-sekunnissa>. Viitattu 22.4.2022.
- Kerttula, Timo (2010) *Vartijat ja järjestyksenvalvojat julkisen vallan käyttäjinä*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Kirsi, Katri (2022) Parikymppinen vanki löytyi kuolleena vankilan matkasellistä Vantaalla – poliisi tutkii epäiltyä tappoa. Yle. <https://yle.fi/uutiset/3-12289767>. Viitattu 14.2.2022.
- Kivivuori, Janne (2002) Kriminologian näkökulma rikosuutisointiin. *Oikeus* 31(3), 310–316.
- Kivivuori, Janne & Aaltonen, Mikko & Näsi, Matti & Suonpää, Karoliina & Danielsson, Petri (2018) *Kriminologia: rikollisuus ja kontrolli muuttuvassa yhteiskunnassa*. Helsinki: Gaudeamus.
- Korander, Timo (1994) *Suomalaisten turvallisuuden kokeminen ja suhtautuminen poliisiin 1993*. Helsinki: Sisäasiainministeriön poliisiosaston julkaisu 10/1994.

Korpiola, Lilly & Poutanen, Petro (2021) Korona ja digitaalinen riskiyhteiskunta. Helsinki: Tammi.

Koskela, Hille (2009) Pelkokierre: Pelon politiikka, turvamarkkinat ja kamppailu kaupunkitilasta. Helsinki: Gaudeamus.

Lappi-Seppälä, Tapio & Tala, Jyrki & Litmala, Marjukka & Jaakkola, Risto (1999) Luottamus tuomioistuimiin. Haastattelututkimus väestön asenteista 1998. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 160. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.

Lepistö, Joonas (2022) MTV selvitti: Rikosten käsittelyajat ovat venyneet pahasti – professori näkee ongelman poliisin ammattitaidossa: ”Resurssipula ei yksin selitä”. MTV uutiset. <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/mtv-selvitti-rikosten-kasittelyajat-ovat-venyneet-pahasti-professori-nakee-ongelman-poliisin-ammattitaidossa-resurssipula-ei-yksin-selita/8345120#gs.p2uq82>. Viitattu 14.2.2022.

Löthman, Veera (2020) Suomalaisten luottamus tuomioistuimien toiminnan virheettömyyteen ja tehokkuuteen. Maisterintutkielma, Helsingin Yliopisto.

Malin, Tiina (2019) Rikosuutisoinnin seuraamisen yhteys rikoskäsityksiin – erityistarkastelussa uusien medioiden rooli. Pro Gradu-tutkielma, Helsingin Yliopisto.

Niemi, Hannu (2005) Rikollisuuden pelko. Teoksessa Rikollisuustilanne 2004. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, 219–234.

Nummenmaa, Lauri & Holopainen, Martti & Pulkkinen, Pekka (2019) Tilastollisten menetelmien perusteet (1.–5. painos). Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Pallant, Julie (2001) SPSS Survival Manual – a Step by Step Guide to Data Analysis Using SPSS for Windows (version 10). United Kingdom: Buckingham Open University Press.

Poliisiammattikorkeakoulu (2022) Poliisibarometri. <https://polamk.fi/poliisibarometri>. Viitattu 9.2.2022.

Rikosuhripäivystys (2022) Ikäihmiset rikosten uhreina. <https://www.riku.fi/ikaihmiset-rikosten-uhreina/>. Viitattu 11.4.2022.

Saarikkomäki, Elsa (2018) Luottamus poliisiin ja yksityiseen turva-alaan. Teoksessa Vesa Muttilainen & Vesa Huotari (toim.) Poliisin toimintaympäristö. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 132. Tampere: Juvenes Print, 80–83.

Sisäministeriö (2010) Poliisibarometri 2010 [sähköinen tietokanta]. Versio 2.0 (2018-08-10). Yhteiskuntatieteellinen tietokanta [jakaja]. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:fsd:T-FSD2708>

Sisäministeriö (2016) Poliisibarometri 2016 [sähköinen tietokanta]. Versio 1.0 (2018-02-02). Yhteiskuntatieteellinen tietokanta [jakaja]. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:fsd:T-FSD3205>

Smolej, Mirka & Kivivuori, Janne (2006) The Relation Between Crime News and Fear of Violence. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention* 7(2), 211–227. DOI: 10.1080/14043850601002429

Tuomioistuinlaitos (2021) Tuomioistuimet.

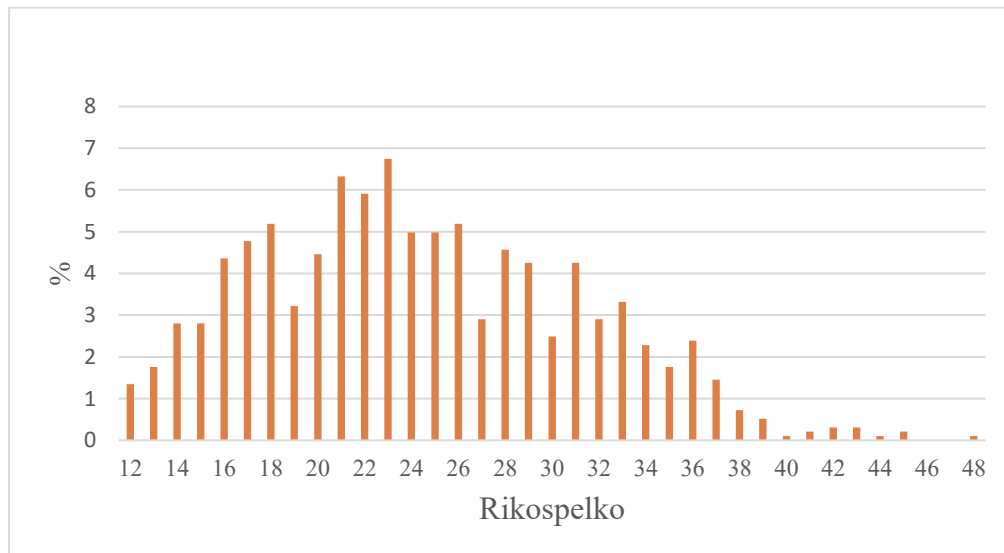
<https://oikeus.fi/tuomioistuimet/fi/index/tuomioistuinlaitos/tuomioistuimet.html>. Viitattu 22.4.2022.

Mattila, Mikko (2021) Ristiintaulukointi. Kvantitatiivinen käsikirja. Tietokanta. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvanti/ristiintaulukointi/ristiintaulukointi/>. Viitattu 17.3.2022.

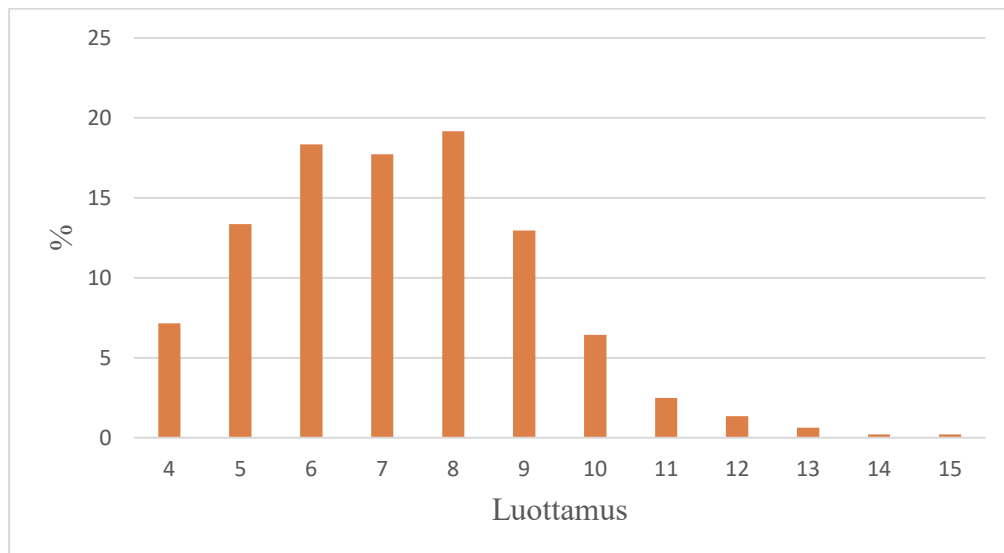
Vuorensyrjä, Matti (2016) Poliisi kansalaisten silmin: näkemykset operatiivisissa tehtävissä onnistumisesta ja luottamus poliisiin. Teoksessa Vesa Muttillainen & Pauliina Potila (toim.) Poliisin toimintaympäristö. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 125. Tampere: Juvenes Print, 172–179.

Liitteet

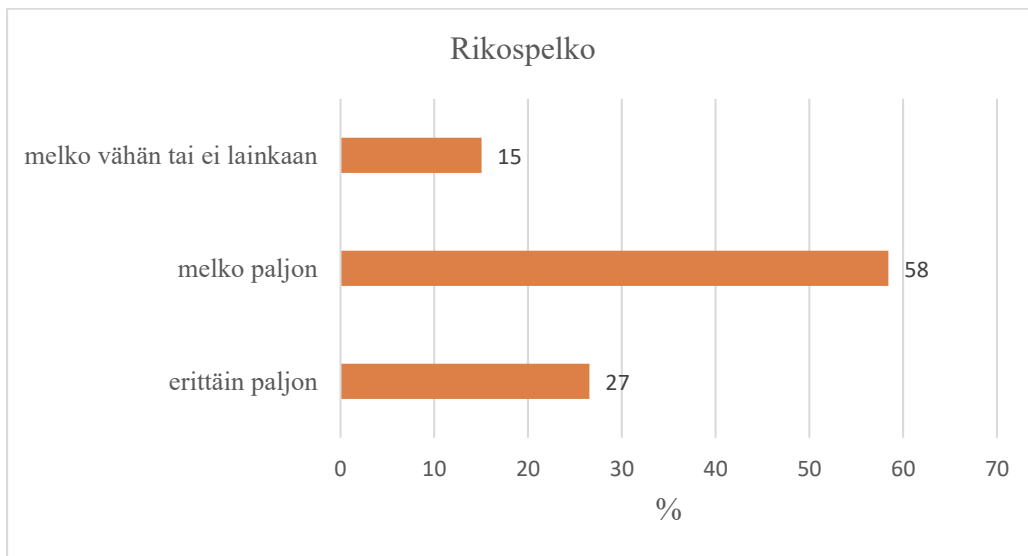
Liite 1. Jatkuva rikospelko-summamuuttuja (N=964)

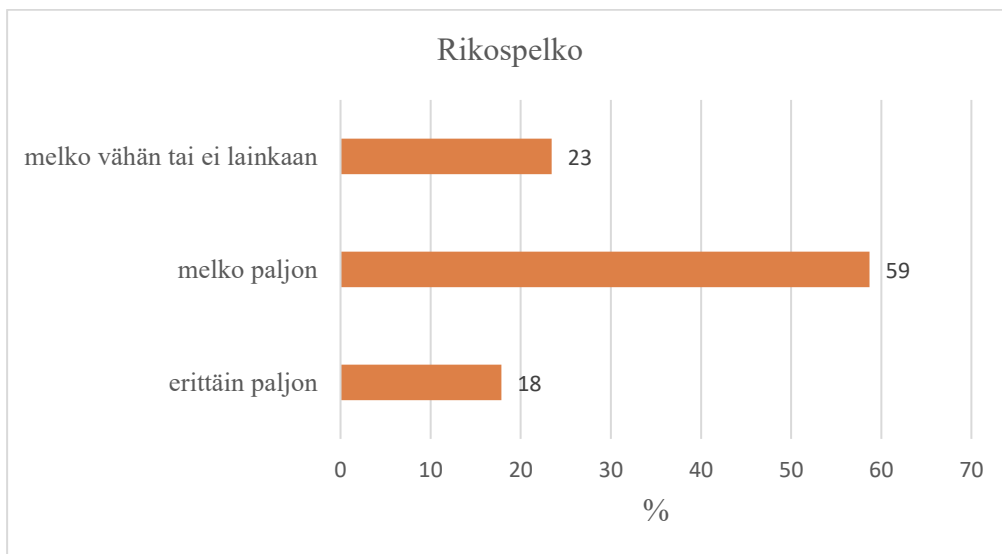
Liite 2. Jatkuva luottamus-summamuuttuja (N=965)

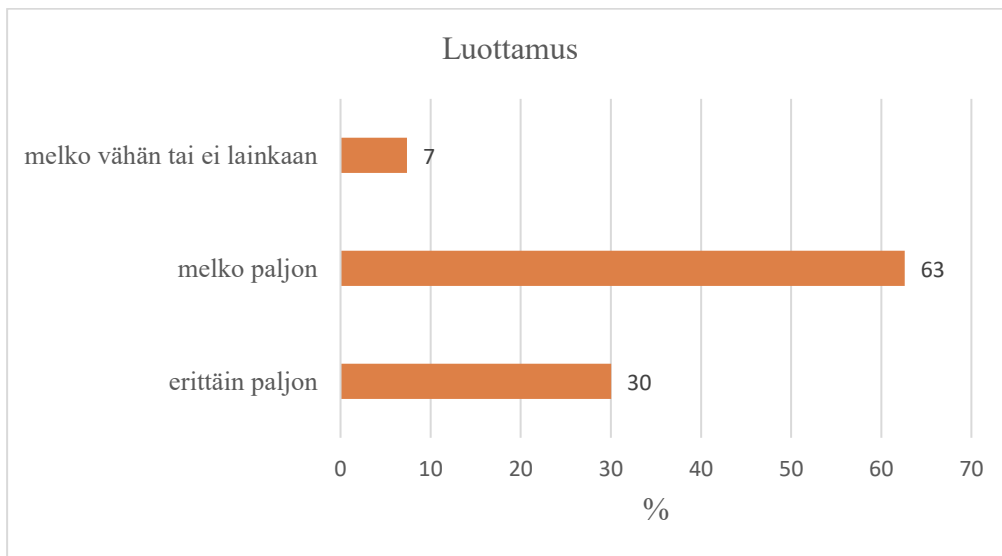
Liite 3. Luokiteltu rikospelko-summamuuttuja (vuonna 2010, N=998)

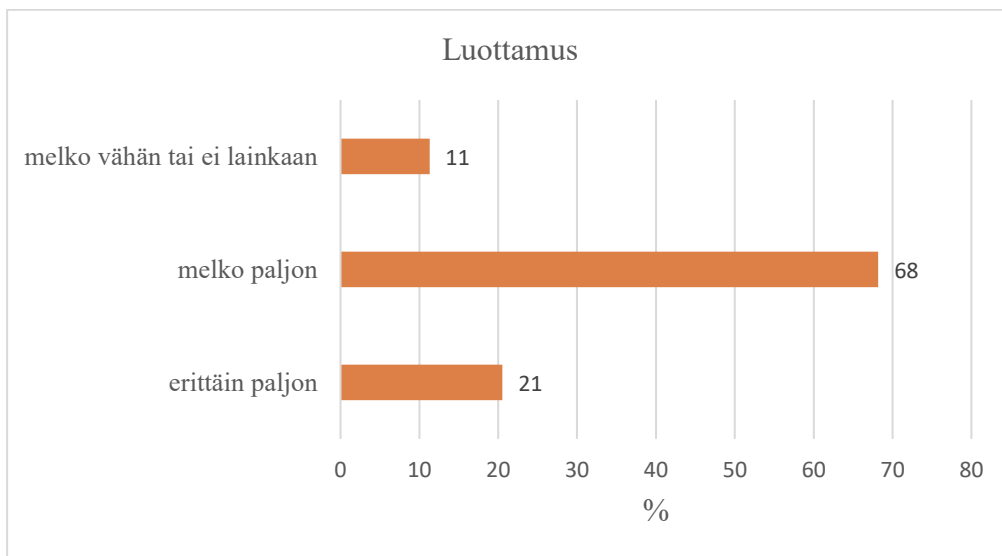
Liite 4. Luokiteltu rikospelko summamuuttuja (vuonna 2016, N=964)

Liite 5. Luokiteltu luottamus-summamuuttuja (vuonna 2010, N=989)

Liite 6. Luokiteltu luottamus-summamuuttuja (vuonna 2016, N=965)

Liite 7. Rikospelko (2016) koulutustason mukaan elaboroituna sukupuolella (% , N=958)

	<i>Mies</i>			<i>Nainen</i>		
	Perusaste	Keskiaste	Korkeaaste	Perusaste	Keskiaste	Korkeaaste
<i>Kokee erittäin paljon</i>	16	12	8	29	26	18
<i>Kokee melko paljon</i>	65	56	63	60	60	54
<i>Kokee melko vähän tai ei lainkaan</i>	19	32	29	11	14	28
	<i>n=100</i>	<i>n=204</i>	<i>n=143</i>	<i>n=104</i>	<i>n=195</i>	<i>n=212</i>
	$\chi^2(4)=8,124; p=0,087$			$\chi^2(4)=18,115; p=0,001$		

Liite 8. Luottamus (2010) ikäryhmän mukaan elaboroituna sukupuolella (% , N=989)

	<i>Mies</i>				<i>Nainen</i>			
	Nuoret	Aikuiset	Keski-ikäiset	Ikääntyneet	Nuoret	Aikuiset	Keski-ikäiset	Ikääntyneet
<i>Kokee erittäin paljon</i>	35	24	24	30	37	32	27	29
<i>Kokee melko paljon</i>	58	63	59	63	58	61	69	68
<i>Kokee melko vähän tai ei lainkaan</i>	7	13	17	7	5	7	4	3
	<i>n=125</i>	<i>n=86</i>	<i>n=127</i>	<i>n=129</i>	<i>n=125</i>	<i>n=109</i>	<i>n=131</i>	<i>n=157</i>
	$\chi^2(6)=11,173; p=0,083$				$\chi^2(6)=7,633; p=0,266$			

Liite 9. Luottamus (2016) koulutustason mukaan elaboroituna sukupuolella (% , N=960)

	<i>Mies</i>			<i>Nainen</i>		
	Perusaste	Keskiaste	Korkea-aste	Perusaste	Keskiaste	Korkea-aste
<i>Kokee erittäin paljon</i>	27	20	15	31	24	13
<i>Kokee melko paljon</i>	63	69	64	63	67	77
<i>Kokee melko vähän tai ei lainkaan</i>	10	11	21	6	9	10
	<i>n=103</i>	<i>n=199</i>	<i>n=144</i>	<i>n=107</i>	<i>n=194</i>	<i>n=213</i>
	$\chi^2(4)=13,280; p=0,010$			$\chi^2(4)=15,676; p=0,003$		